

Tampereen Ammattikorkeakoulu
Tietojenkäsittelyn koulutusohjelma
Liisa Lindström

Opinnäytetyö

WWW-sivujen uudistamisen tavoitteena omatoiminen päivitettävyys
Case: Ravintola Villihanhi Oy

Työn ohjaaja
Työn tilaaja
Tampere 11/2009

Petri Heliniemi
Ravintola Villihanhi Oy

Tampereen Ammattikorkeakoulu
Tietojenkäsittelyn koulutusohjelma

Tekijä	Liisa Lindström
Työn nimi	WWW-sivujen uudistamisen tavoitteena omatoiminen päivittävyys
Sivumäärä	35+21
Valmistumisaika	joulukuu 2009
Työn ohjaaja	Petri Heliniemi

TIIVISTELMÄ

Tämän työn tarkoituksena oli tuottaa Ravintola Villiuhalle ulkoasultaan uudistetut WWW-sivut sekä käyttöopas sivujen päivittämistä varten. Samalla käydään läpi Internet-sivuston uusimista projektina ja pohditaan millainen hyvän käyttöoppaan tulisi olla. Käyttöoppaan laatimisen lisäksi, sen pohjalta järjestetään myös koulutus yrityksen henkilökunnalle. Oppaan päällimmäisenä tarkoituksena on opettaa koulutettavat käyttämään FTP-sovellusta, joka on työssä tehdyn vertailun perusteella valittu.

Työn tekemistä varten perehdyin WWW-suunnittelua, sekä atk-opettamista käsittelevään kirjallisuuteen ja tutustuin neljään eri FTP-ohjelmaan. Ohjelmien omilta kotisivuilta löytyi hyvin kattavasti tietoa, minkä pohjalta vertailu oli helppo toteuttaa. Työssä on paljolti hyödynnetty myös ammattikorkeakoulussa opiskelun aikana karttanutta tietämystä.

Sivujen uudistus saatiin valmiiksi sovitussa aikataulussa ja toimeksiantaja oli äärimmäisen tyytyväinen sivuston uuteen ulkoasuun sekä sivuja varten otettuihin valokuviin. Uusi osio WWW-sivuilla on otettu käyttöön ja ravintolan omistajalta sen päivittäminen käyttöoppaan avulla on sujunut hyvin. Laajempi koulutus ravintolan henkilökunnalle tullaan järjestämään joulukiireiden jälkeen, heti alkuvuodesta.

Writer	Liisa Lindström
Thesis	Renewal of Web-pages Pursuing Independent Page Updating
Pages	35+21
Graduation time	December 2009
Thesis Supervisor	Petri Heliniemi

ABSTRACT

The objective of this thesis was to implement visually renewed web-pages and a user manual for independent page updating for restaurant Ravintola Villihanhi. The thesis also covers renewing web-pages as a project. There will also be deliberation about what should a good user manual be like. In addition to creating the user manual as part of the thesis work, there will be a training event for the restaurant staff. The main purpose of the user manual is to teach people to use an ftp-application, which has been selected on the grounds of comparisons made in this work.

In order to write this thesis, I read up on literature about web-design and teaching computer science. I also got to know four different ftp-applications. There was plenty of information about these applications available in their own websites, which made it easy to carry out the comparisons. The knowledge accumulated during studies has also been utilised.

The restaurant's website was renewed in schedule and the client was extremely happy with the new visual look and the photographs taken for the site. A new section in the web-pages has been deployed and the restaurant owner has managed to update it with help from the user manual. A more extensive training event will be held right at the beginning of next year, after the busy Christmas season.

Keywords web-pages, reforming, ftp-application, user training, user manual

Sisällysluettelo

1 Johdanto	6
2 WWW-sivujen uudistaminen projektina	8
2.1 Mitä tulee ottaa huomioon	8
2.2 Uudistustoiveet ja -tarpeet	9
2.3 Alkuperäiset WWW-sivut	9
2.4 Suunnittelu	11
2.4.1 Visuaalinen ulkoasu	11
2.4.2 Sivujen rakenne	12
3 Käytetyt merkkaukielet	15
3.1 HTML ja XHTML	15
3.1.1 HTML:n ja XHTML:n erot	16
3.1.2 Miksi XHTML?	16
3.2 CSS	17
5 WWW-sivujen toteutus	19
5.1 Valokuvat ja kuvankäsittely	19
5.2 Tekstit	20
5.3 Ulkoasu ja rakenne	20
5.5 Testaus ja julkaisu	23
6 FTP-sovellukset	24
6.1 Eri sovellusten vertailu	24
6.2 Valinta ja perustelut	26
7 Koulutus	27
7.1 Suunnittelu	27
7.1.1 Opetusrunko	28
7.1.2 Aikuisopiskelijan ominaisuudet	28
7.2 Hyvä käyttöopas	30
8 Arviointi	32
8.1 Toimeksiantajan arvio	32
8.2 Oma arvio	32
9 Yhteenveto	33
Lähteet	34
Liitteet	35

Liite 1: Käyttöopas.....	36
Liite 2: Toimeksiantajan arviointi.....	56

1 Johdanto

Internetin käytetyimpiä palveluita tänä päivänä ovat eri hakukoneet. Kun ihmiset tarvitsevat jotakin tiettyä palvelua tai tietoa, sitä lähdetään etsimään Internetistä. Jos jollakin yrityksellä ei ole ollenkaan omia WWW-sivuja, sitä ihmetellään ja saatetaan pitää hyvinkin outona. Erityisesti ravintoloiden sivuja etsitään Internetistä hyvin paljon, koska sitä kautta on esimerkiksi helppo tutustua ruokalistoihin.

Samaisesta syystä Ravintola Villihanhi halusi teettää itselleen WWW-sivut. Sivut saivat alkunsa vuonna 2006, kun kouluprojektini tehtävänä oli tuottaa yritykselle verkkosivut. Sivuja on käyttöönoton jälkeen päivitetty säännöllisesti, varsinkin ruokalistan ja tapahtumien osalta, mutta ulkoasu on pysynyt samana.

Ravintola Villihanhi on Lempäälässä toimiva keskikokoinen ruoka- ja seurusteluravintola, joka on perustettu jo yli 15 vuotta sitten. Ravintola on vaihtanut omistajaa muutama kertaan, mutta on toiminut nyt 6 vuotta saman omistajan nimissä. Noin puoli vuotta sitten ravintolassa tehtiin mittava remontti, joka muutti sen ilmettä huomattavasti. Erityisesti paikan värimaailma vaihdettiin kokonaisuudessaan. Koska ravintolan ilme koki suuren muutoksen, tarvittiin muutoksia myös WWW-sivulle.

Toimeksiantaja esitti toiveen sivujen ulkoasun päivityksestä ja samalla myös sivujen rakennetta päätettiin hioa entistä paremmaksi. Ravintolan omistaja toivoi myös, että sivuille lisättäisiin lounaslista-osio, jota päivitetäisiin aina kerran viikossa. Uudistusta toteutettaessa kävi myös ilmi, että ravintolan henkilökunnalla olisi innostusta ryhtyä itse päivittämään WWW-sivujaan, joten idea koulutuksen sekä käyttöoppaan laatimiselle lähti liikkeelle.

Työssä käydään läpi WWW-sivujen uudistamisen eri vaiheita ja asioita, joita tulee ottaa huomioon uudistusta tehdessä. Sivujen rakentamisessa käytetyt merkkaukielet käydään myös läpi. Koulutuksen suunnittelua ja laadintaa pohditaan tarpeiden ja tavoitteiden valossa. Henkilökunnan ryhtyessä päivittämään omia WWW-sivujaan, pitää varmistua siitä, että sivujen rakenne ei kärsi. Jos sivuille esimerkiksi ladattaisiin todella iso kuva, asemointi kärsisi niin, että sivut eivät enää näyttäisi siltä, miltä pitäisi. Myös hyvin pienien osien, kuten merkistömäärittelyn poistaminen aiheuttaa isoja ongelmia. Tässä tapauksessa selain ei enää tukisi skandinaavisia kirjaimia, eikä teksti siis olisi enää luettavaa. Tästä syystä koulutuksessa käydään läpi HTML-kielen ja -dokumentin perusteet. Tärkeänä osuutena koulutusta ja käyttöopasta on FTP-ohjelman käyttö. Työssä tutustu-

taan muutamaa eri sovellukseen, joita vertailemalla valitaan parhaiten soveltuva ohjelma koulutuskäyttöön sekä perehdytään myös siihen, millainen on hyvä koulutus ja käyttöopas.

WWW-suunnittelua käsittelevää kirjallisuutta on saatavilla hyvin laajasti, mutta lähes kaikissa teoksissa toistuu samat pääperiaatteet. Valitsin omaan käyttööni Jukka K. Korpelan ja Tero Linjaman vuonna 2005 kirjoittaman Web-suunnittelu-kirjan. Valintaani vaikutti kirjan kattavuus, suunnittelua on käsitelty monella eri tasolla, aivan yleisrakenteesta yksityiskohtien viimeistelyyn, mutta myös kirjan saavuttama suosio.

Kouluttamista käsittelevää tuoretta kirjallisuutta sitä vastoin on saatavilla hyvin vähän. Onnistuin kuitenkin löytämään Atk-opettajan opas-nimisen kirjan, jonka on kirjoittanut Mervi Koivulahti-Ojala. Erityisesti hänen esittelemänsä ”aikuisopiskelijoiden ominaisuudet” oli antoisaa luettavaa. Kouluttamista silmälläpitäen tutustuin myös Anne Hakkaraisen laatimaan perehdyttämistä käsittelevään teokseen.

Yleensä Wikipedian käyttämistä lähteenä kritisoidaan paljonkin, mutta kirjoittaessani XHTML:n eri dokumenttityypeistä, tieto oli Wikipediassa helpommin ja yksinkertaisemmin esitetty kuin monessa muussa paikassa, joten päätin ottaa sen yhdeksi lähteekseni.

Käyttöopas itsenäiseen WWW-sivujen päivittämiseen on myös yleishyödyllinen teos, josta varmasti tulee olemaan hyötyä tulevaisuudessakin. Käyttöopas muodostaa suuren osan kirjallista työtä ja se löytyy työn lopusta liitteenä. Ravintola Villihanhen päivitettyt sivut ovat nähtävillä osoitteessa <http://www.ravintolavillihanhi.fi>.

2 WWW-sivujen uudistaminen projektina

Sivuja uudistettaessa kannattaa lähteä liikkeelle määrittelemällä sivujen tarkoitus ja arvioimalla vanhaa. Mietitään, mitä pitäisi tehdä ja miksi sekä tutustutaan mahdollisiin aikaisempiin sivuihin ja käydään läpi, mikä niissä on hyvää tai huonoa. Toimeksiantajan toiveet ja tarpeet uusien sivujen suhteen ovat luonnollisesti tärkeitä. Tässä luvussa käsitellään myös asioita, joita tulee ottaa huomioon yleisellä tasolla, mutta käydään myös läpi suunnitteluprosessi.

Tarvekartoitus ja WWW-sivuston tavoitteet ovat suoranaudessa yhteydessä markkinoinnin tavoitteisiin. Sivuston toiminnallisia tavoitteita voivat olla esimerkiksi potentiaalisten asiakkaiden saavuttaminen, tuotteiden ja palveluiden esittely, markkinoinnin tukeminen tai yrityksen brändin rakentaminen.

2.1 Mitä tulee ottaa huomioon

Aina kun ryhdytään suunnittelemaan WWW-sivuja, on tärkeää miettiä, millaiselle kohderyhmälle sivusto on suunnattu. Mahdollisesti tulevien käyttäjien tarpeiden huomioonottaminen on tärkeää, koska silloin pystytään tekemään heitä kiinnostava ja hyvin palveleva sivusto. Pienille yrityksille kohderyhmien määrittely on erityisen tärkeää, koska pienillä yrityksillä on yleensä tarkemmin rajatut kohderyhmät potentiaalisina asiakkaina. Kohderyhmä voi vaikuttaa moneen eri asiaan sivuston toteutuksessa. Suunnittelussa tulee huomioida, millä keinoin haluttu viesti voidaan parhaiten välittää kohderyhmälle, ja mitkä tekniset ratkaisut sopivat sen tekemiseen. Ulkoasua mietittäessä kannattaa pohdita, minkä näköisistä sivuista kohderyhmä todennäköisesti pitää. Ravintolan kohderyhmään kuuluvat ovat iältään noin 20 - 50-vuotiaita, joten sivuista pitäisi tulla mielikuva tyylikkäästä ja myös nuorekkaasta paikasta.

Kohderyhmä voi myös vaikuttaa siihen, millä kielellä sivut toteutetaan. Ravintola Villihanhen tapauksessa sivut ovat suomeksi, koska yrityksen kohderyhmä on lähinnä lempäläiset sekä ympäristökunnissa asuvat ihmiset, joista suurin osa on suomenkielisiä. Sivujen tulee olla myös selkeät ja yksinkertaiset sekä toimia esteettömästi. Sivuston teksteissä ja kuvissa on otettava huomioon kohderyhmään kuuluvien mahdolliset eri-

tyispiirteet tai -tarpeet. Sivulla tulisi esimerkiksi olla mahdollisuus suurentaa tekstikoko, tai jopa koko sivu, ilman sivun rakenteen hajoamista. Näin otetaan huomioon ihmiset, joilla on rajoittunut näkökyky.

Sivuilta pitää olla helposti löydettävissä tiedot, joita ihmiset yleensä ravintoloiden WWW-sivuilta hakevat. Näihin kuuluvat ruokalista ja mahdollisesti hinnat sekä ravintolan yhteystiedot ja kartta. Oleellista on myös ilmoittaa ravintolan aukioloajat ja kertoa tulevista tapahtumista.

2.2 Uudistustoiveet ja -tarpeet

Ravintola Villihanhen alkuperäisille WWW-sivuille ei ole tehty minkäänlaisia ulkoapäällisiä muutoksia niiden ensimmäisen julkaisun jälkeen. Viime vuonna ravintolassa tehdyn remontin jälkeen ravintolan ilme muuttui oleellisesti, joten syntyi myös tarve uudistaa yrityksen WWW-sivut. Ravintolan uusi värimaailma koostuu pääosin mustasta, harmaasta ja punaisesta, joita on tarkoitus käyttää myös uusien sivujen visuaalista ilmettä kasattaessa. Ravintolan logo tullaan myös muuttamaan väriltään punaisesta mustaksi.

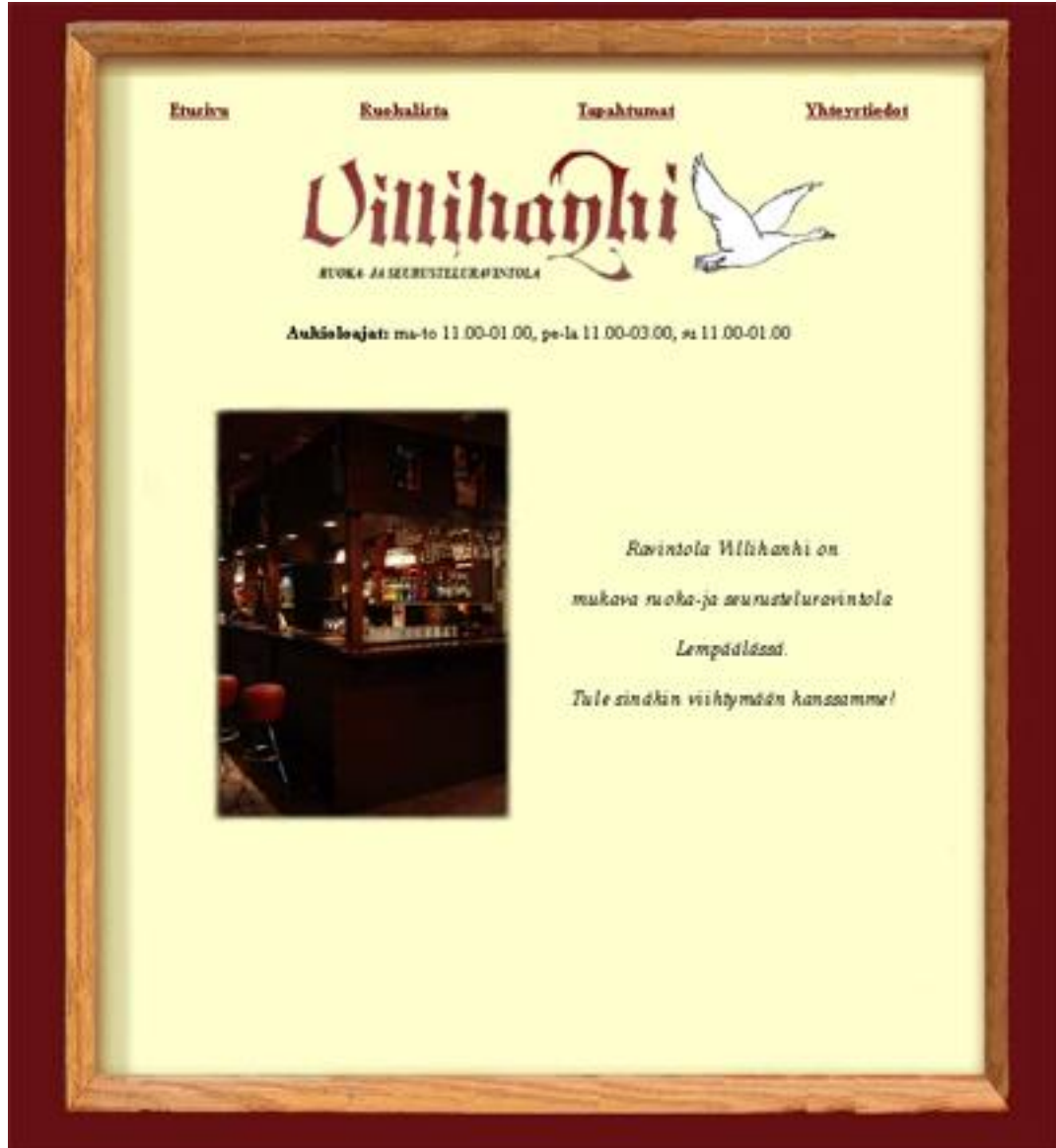
Toimeksiantoon kuului myös ravintolan valokuvaus, jotta WWW-sivuille saadaan ajantasaiset kuvat. Valokuvilla toivotaan ilmennettävän ravintolan hienoja tiloja, mutta myös mukavaa ilmapiiriä ja tunnelmaa.

Teknisesti WWW-sivut eivät muutu radikaalisti. Niille tehdään ainoastaan pieniä rakenteellisia muutoksia, joilla varmistetaan sivujen yksinkertaisuus, jotta niitä olisi helppo omatoimisesti päivittää ja ylläpitää.

2.3 Alkuperäiset WWW-sivut

Ravintolan omistaja on ollut alkuperäisiin sivuihin tyytyväinen, mutta valokuvat sekä sivujen värimaailma ovat vanhentuneet remontin myötä. Sivut ovat yksinkertaiset ja tarvittava tieto on helposti löydettävissä. Alkuperäisten sivujen ulkoasun ideana oli ”kehystä” sisältö, eli sivuston taustalla oli taulun kehys, jonka sisään sivuston sisältö oli koottu. Kuvassa 1 nähdään alkuperäisten WWW-sivujen etusivu. Ulkoasu on ollut eri-

tyisen pidetty, joten toimeksiantaja on toivonut saman idean säilyvän uudistetuilla sivuillakin. Ruokalista ja muut tiedot ravintolasta ovat pysyneet ennallaan, joten tulevat muutokset ovat lähinnä visuaalisia. Vanhojen sivujen html-koodi on yksinkertaista, mikä helpottaa käyttöoppaan laadintaa.

Kuva 1 Ravintola Villihanhen alkuperäiset WWW-sivut

2.4 Suunnittelu

Suunnittelussa on otettava huomioon sekä yrityksen tavoitteet, että kohderyhmän tarpeet. Niiden perusteella pyritään miettimään yhtenäinen ja toimiva kokonaisuus. Suunnitteluun ja toteutukseen kuuluu sekä visuaalinen, että rakenteellinen puoli ja niiden tulisi olla keskenään harmoniset. Vaikka ulkoasu on yleensä näkyvin osa WWW-sivuja, pitää sen luomisessa ottaa huomioon, ettei visuaalisen ilmeen toteuttaminen saa estää sivujen toimimista, kuten ladattavuutta tai liikkumista sivustolla. Esimerkiksi liian isojen kuvien käyttö WWW-sivuilla ei ole suotavaa, jos ne hidastavat sivujen latautumista tai estävät sivuston näkymisen joillakin selaimilla.

2.4.1 Visuaalinen ulkoasu

Internet ilmaisumuotona on erittäin visuaalinen, joten ulkoasun suunnitteluun kannattaa uhrata aikaa. WWW-sivut toimivat Internetissä yrityksen käyntikorttina ja sivuston visuaalisella ulkoasulla voidaan viestittää tehokkaasti haluttua kuvaa yrityksestä, joten sivujen ilmeen tulisi sopia hyvin yhteen yrityksen imagon kanssa. Jos asiakas on esimerkiksi vierailut ravintolan WWW-sivuilla, jotka ovat mustat ja taustalla soi rock-musiikki, saattaisi hän olla hyvin hämillään, jos päätyisikin hienoon à la carte -ravintolaan. Sivut tulisi siis suunnitella vastaamaan ravintolan todellista ilmettä.

Ravintola Villihanhen ilme vaihdettiin remontoitessa entistä trendikkäämpään suuntaan ja käytettäväksi pääväreiksi nostettiin harmaa, musta ja punainen. Värit olivat myös yksi lähtökohdista WWW-sivujen uudistamiselle. Tarkoituksena oli pitää musta väri taustalla, jonka päälle koottiin punaisella kehystetty vaalea taulu. Harmaa toimii tehosteväriinä. Ulkoasu haluttiin pitää mahdollisimman selkeänä, eli ylimääräistä kuvien, värien ja tyylien sekoittamista pyrittiin välttämään. Värimaailman sekä taustan kehyksen avulla luodaan tunnelmaa siitä, millainen ravintola on. Se on rento, kaikenlaisille ihmisille sopiva ja tarjoaa erittäin laadukasta ruokaa. Etusivulla huomio kiinnitetään logoon, josta löytyy myös ravintolan nimi.

Visuaalisesti sivujen selkeys on tärkeässä asemassa. Sivuston sisällön ja navigointiosien tulee olla helposti erotettavissa toisistaan ja sivuilla olevan informaation pitää olla helposti löydettävissä. Tästä syystä myös tekstiosuudet pyritään pitämään lyhyinä ja ytimekkäinä.

Osa sivuston visuaalista ilmettä ovat kuvat ravintolasta. Valokuvaus kuuluikin osaksi toimeksiantoa. Valokuvilla helpotetaan mielikuvien luomista toimipaikasta, ja hyvät valokuvat myös houkuttelevat uusia asiakkaita tutustumaan ravintolaan. Laitettaessa kuvia sivustolle on otettava kuitenkin huomioon mahdollisuus, että kuvat eivät jostain syystä näy. Syyt voivat Korpelan ja Linjaman (2005: 205) mukaan olla muun muassa seuraavia:

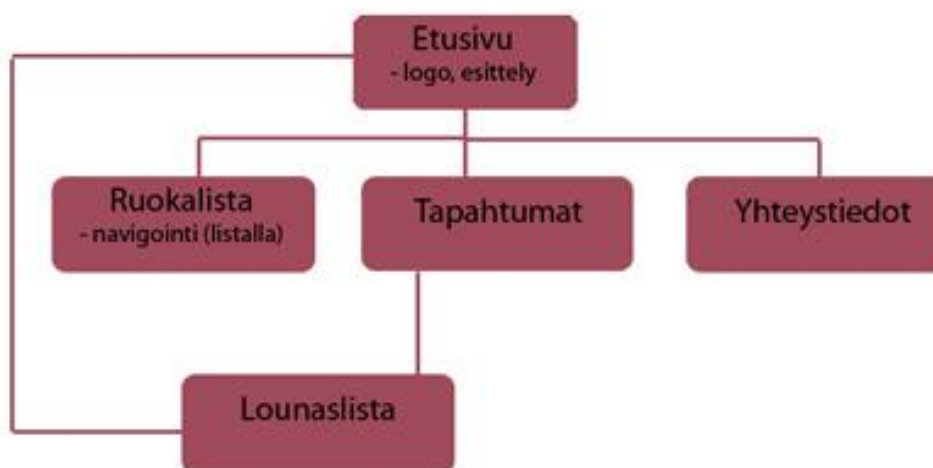
- selain ei näytä kuvia lainkaan, esimerkiksi koska se toimii erikoislaitteella tai erikoistilanteessa
- selain on säädetty olemaan näyttämättä kuvia, koska se toimii hitaalla verkkoyhteydellä
- selain ei lainkaan saa kuvaa verkon ongelmien takia
- selain vielä odottaa kuvaa verkon ongelmien takia
- käyttäjä katselee WWW-sivua, jonka on tallentanut omaan koneeseensa myöhemmin luettavaksi, ja sivu on tallentunut ilman kuvia
- käyttäjä on sokea tai niin heikkonäköinen, ettei saa kuvasta selvää.

Juuri tästä syystä HTML-standardin mukaan alt-määrite kuvilla on pakollinen. Jos kuvia ei jostain syystä siis sivulla pystytä näyttämään, sen tilalla näytetään itse alt-parametrillä määritelty teksti. Alt-tekstin tulee siis korvata kuva, ei kuvailla sitä, koska tekstin pitää olla täysin ymmärrettävissä, vaikka kuvaa ei näkisikään. Alt-teksti kannattaa yleensä pitää mahdollisimman lyhyenä ja selkeänä, esimerkiksi alt=”[Kuva: Ruokasali]”, josta käy selkeästi ilmi, että kyseisen tekstin paikalla pitäisi olla ruokasalia esittävä kuva. Alt-teksti voi kuitenkin aiheuttaa myös ongelmia, jos sitä käytetään väärin. Liian pitkä alt-teksti voi muun muassa jäädä osittain näkymättä, koska osa selaimista pyrkii näyttämään alt-tekstin yhdellä rivillä. Silloin voi myös tapahtua niin, että teksti jatkuu väärissä paikoissa, pahimmallaan muiden tekstien päällä.

2.4.2 Sivujen rakenne

Rakenne suunnitellaan selkeäksi ja loogiseksi, jotta käyttäjät voisivat mahdollisimman helposti ja vaivattomasti selata sivustoa. Kuvassa 2 olevasta sisältökartasta nähdään sivustoon kuuluvat sivut sekä niiden keskinäiset suhteet. Sivuston rakenne tulee navigointiosuudeltaan pysymään ennallaan. Rakenne on yksinkertainen, joten sivuja on

helppo ylläpitää. Rakenteen yksinkertaisuus on tärkeää myös siksi, että sivuilla vierailevat asiakkaat pystyvät helposti etenemään sivuilla ja löytävät helposti etsimänsä tiedot. Etusivulla ravintola esitellään lyhyesti ja luodaan asiakkaalle ensivaikutelma. Etusivulta löytyvät myös linkit kaikille sisältösivuille, joten tarvittava tieto on vain yhden klikkauksen päässä. Jos WWW-sivun rakenteesta tehtäisiin kovin monimutkainen, tietoa etsivä asiakas saattaisi turhautua ja jättää kokonaan yrityksen palvelut käyttämättä.

Kuva 2 Sivusto rakenne

Koska kyseessä on enemmänkin informatiiviset kuin viihteelliset sivut, tulee muistaa pitää sivujen sisältö asiapitoisena. Esimerkiksi ylimääräinen taustamusiikki ei välttämättä ole oikea ratkaisu tämän tyyppiselle sivustolle. Sivuston tekstiosuudet pidetään lyhyinä, jotta asiakkaat todella viitsivät lukea ne. Lyhyestä tekstistä myös saa informaation nopeasti ulos.

Tänä päivänä WWW-sivuja rakennettaessa on myös otettava huomioon, kuinka nopeasti sivut latautuvat käyttäjän koneelle. Sivut pyritään pitämään mahdollisimman kevyinä, käyttämällä vain vähän tekstiä ja vain tarpeellisen määrän sopivan kokoisia kuvia.

Sivuston tulee olla myös mahdollisimman esteetön. Ensimmäinen askel esteettömän WWW-sivun toteuttamiselle on erottaa rakenne ja ulkoasu toisistaan, jonka jälkeen paneudutaan sisällön rakenteen merkintään. Sivujen esteellisyys johtuu usein tarpeettomien ja monimutkaisten tekniikoiden käytöstä, kuten esimerkiksi taulukoista tai kehyksistä. Esteettömiä sivuja ajatellessa on myös tärkeää huomioida käyttäjien mahdolliset eri-

tyispiirteet ja -tarpeet. Esimerkiksi punaviher-sokeus on tänä päivänä yllättävän yleistä, joten se kannattaa pitää mielessä, kun sivuja kasataan. Netistä löytyy myös paljon erilaisia testejä, joiden avulla voi itse todeta, miltä jotkin sivut näyttävät erilaisista näkövammoista kärsivien silmin. Esteettömyyttä ajateltaessa sivuston koodin pitää olla validia. Validius tarkoittaa pääasiallisesti merkintäkielen oikeellisuutta, eli HTML-dokumentin hyvää rakennetta. Dokumenttiin tulee muistaa aina myös merkitä käytettävä kieli ja merkistö, jotta selain osaa näyttää dokumentin oikein. Oikeellisuuden tarkastamiseen löytyy erilaisia validaattoreita, joista tässä toimeksiannossa olen käyttänyt W3C:n validaattoria. Lisäksi ihmisillä on käytössään hyvin erilaisia selaimia sekä niiden eri versioita, mutta myös tietokoneen käyttöjärjestelmät sekä näyttöresoluutiot vaihtelevat käyttäjäkohtaisesti. Nämä tekijät saattavat vaikuttaa niin, että eri selain- ja näyttö-yhdistelmillä WWW-sivut saattavat näyttää hyvinkin erilaisilta. Sivuja toteutettaessa tämä pitää muistaa ottaa huomioon ja testata sivuja erilaisissa ympäristöissä.

3 Käytetyt merkkauk kielet

Jotta WWW-sivujen laatimisesta saataisiin kattava kokonaiskäsitely, pitää käydä läpi sivujen merkkauk kielet. Merkkauk kielillä kuvataan dokumentin ja tekstin rakennetta tai esitystapaa. Merkkauk kielellä pyritään erottamaan dokumentin looginen rakenne sisällöstä. Seuraavassa esittelen HTML-, XHTML-, sekä CSS-kielet. Ravintola Villihanhen sivut on tehty käyttäen XHTML- ja CSS-kieliä.

3.1 HTML ja XHTML

HyperText Markup Language eli HTML on WWW-sivujen tuottamisessa käytetty standardoitu merkkauk kieli. Pääasiallisesti HTML-dokumentista löytyy ainoastaan tekstiä, mutta se voi sisältää viittauksia muihin tiedostoihin, jotka sisältävät esimerkiksi kuvia. Viimeisimmästä HTML-versiosta 4.01 ja XHTML-versiosta 1.0 löytyy kolme eri dokumenttityyppiä: Transitional (siirtymävaiheen versio), Strict (ankara versio) sekä Frameset (kehikkoversio). Yleisimmin käytössä on Transitional, koska se sallii rakenteellisen merkkauksen lisäksi myös ulkoasuun vaikuttavaa merkkauksia.

XHTML, joka siis tulee sanoista eXtensible HyperText Markup Language, on HTML:stä kehitetty kieli, joka täyttää XML:n muotoilu vaatimukset. Sen oli alun perin tarkoitus korvata HTML. Myös XHTML:stä löytyy useampia versioita (XHTML Wikipedia 2009):

- XHTML 1.0

XHTML:n ensimmäinen versio, joka on periaatteessa samanlainen kuin HTML 4.01. Suurin ero on XHTML 1.0:n rajoitukset isojen ja pienten kirjainten käytössä sekä elementtien sulkemisessa.

- XHTML 1.1

XHTML 1.1 on hieman tiukempi dokumenttityyppi, kuin XHTML:n ensimmäinen versio. Versiosta on poistettu kaikki ulkoasun määrittelyyn liittyvät elementit, eli kaikki ulkoasun määrittelyt tulee tehdä CSS:n avulla. XHTML 1.1 on jaettu moduuleihin, joista jokainen sisältää vain tiettyntyyppisiä määrittelyitä. Tämä tekee tulevaisuudessa mah-

dolliseksi järkevämmän laajennettavuuden ja helpottaa erityislaitteille, esimerkiksi matkapuhelimille, rakennettavien selainten toteuttamista.

- XHTML Basic

XHTML Basic on XHTML 1.1:stä supistettu versio, joka on tarkoitettu erityisesti mobiililaitteita varten.

3.1.1 HTML:n ja XHTML:n erot

Suurin ero näiden merkkaukielten välillä on siinä, että XHTML:ssä on tiukemmat muutosäännöt. Eroja ovat muun muassa viittaus käytettyyn XML-määrittelyyn, pakollinen pienten kirjainten käyttö, attribuuttien pakolliset arvot ja niiden merkitseminen lainausmerkein ja elementtien pakollinen sulkeminen. Olemassa oleva HTML-dokumentti on helposti muokattavissa XHTML-dokumentiksi.

W3C:n sivuilta löytyy heidän ohjeistuksensa HTML-yhteensopivan XHTML:n kirjoittamiseksi.¹

3.1.2 Miksi XHTML?

Miksi WWW-sivut sitten kannattaa tehdä mieluummin XHTML-kielellä? Näin varmistetaan siitä, että ulkoasu määrittelyt erotetaan XHTML-dokumentista eli sivun rakenteesta, jolloin esimerkiksi ulkoasun muokkaaminen on helposti tehtävissä vain yhteen paikkaan. Ulkoasun määrittelyssä tapahtuvat virheet on myös helpommin korjattavissa, koska tiedetään, että vika ei ole rakenteessa. XHTML:ssä on myös tiukemmat merkkauksäännöt, joka edesauttaa esteettömyyttä. Kun koodi on siistiä, selaimet pystyvät esittämään sivut nopeammin ja helpommin, kuin jos sivut olisivat tehty epävalidilla koodilla.

---

¹ <http://www.w3.org/TR/2002/REC-xhtml1-20020801/#guidelines>

3.2 CSS

Jotta ulkoasusta saataisiin näyttävä ja helposti asemoitava, käytetään ulkoasun merkkaukseen omaa kieltä, Cascading Style Sheet eli CSS:ää. CSS:ää käytettäessä pystytään kerralla vaikuttamaan koko sivustoon, eikä tarvitse tehdä muutoksia erikseen jokaiselle sivulle. Jos muutoksia halutaan vain tiettyyn kohtaan, voidaan käyttää div- ja class-elementtejä.

Esimerkki 1:

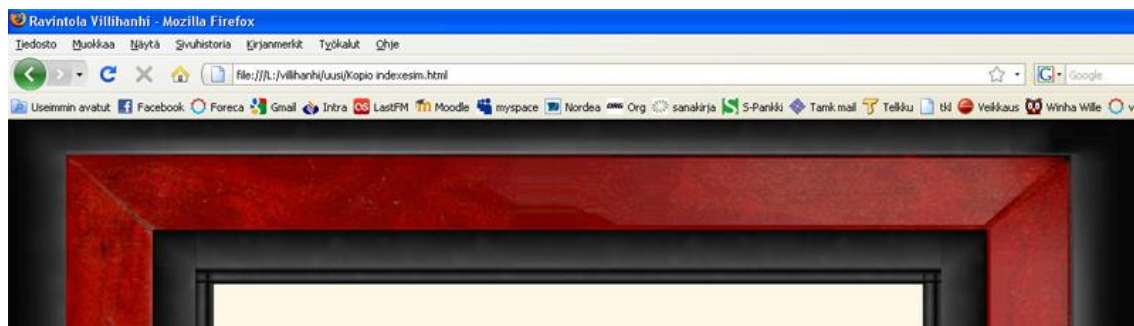
```
p {
  font: 11px Myriad Pro, Arial;
}
```

Yllä olevassa esimerkissä tyyliohjeen käytöstä p-elementti tarkoittaa tekstikappaletta. Tyyliohjeeksi on annettu haluttu kirjasinten koko ja fontti. Fontille on annettu myös vaihtoehto siltä varalta, että jonkun käyttäjän tietokone tai selain ei tue ensiksi mainittua fonttia.

Esimerkki 2:

```
#yla{
    margin-top: -15px;
    width: 1100px;
    height: 218px;
    background-image: url(kuvat/taustayla.gif);
}
```

Toisessa esimerkissä käytetään div-elementtiä, jonka avulla tyyliohje voidaan määrittää tietyn osuuden käyttöön. Kyseinen määrittely on käytössä ravintola Villihanhen WWW-sivuilla. Ohjeen avulla määritellään sivuston yläosan taustakuva ja sen korkeus sekä leveys. Margin-top-elementillä määritellään, kuinka paljon tyhjää tilaa alueen yläpuolelle jää. Tässä tapauksessa arvo on negatiivinen, joten aluetta nostetaan oletusarvoa ylemmäksi. Kuvasta 3 nähdään, miltä kyseinen määrittely näyttää selaimessa.

Kuva 3

Mitä monimutkaisempi ja graafisesti näyttävämpi sivusto on, sitä vaikeampaa CSS-tyylijen hallinta on. Tällaisissa tapauksissa hallintaa voi helpottaa esimerkiksi lisäämällä kommentteja, jakamalla tiedoston useammaksi tiedostoksi ja jakamalla tyyliohjeita loogisiin osiin. Koodin monimutkaisuutta voidaan välttää myös hyödyntämällä periytyvyyttä, eli ominaisuuksien periytymistä elementtien jälkeläisille. Esimerkiksi body-elementille voidaan määritellä tietty fontti. Näin kyseisen elementin jälkeläisille, esimerkiksi p-elementille, määräytyy automaattisesti sama fontti, eikä sitä tarvitse enää erikseen määrätä.

5 WWW-sivujen toteutus

Vaikka huolellinen ja kokonaisvaltainen suunnitelma onkin erittäin tärkeä WWW-sivuston toteutuksen kannalta, ei pidä unohtaa itse tekemistä. Kaikki sivuston osatekijät – sisältö, visuaalinen ulkoasu ja rakenne – ja niiden keskenään toimiminen, ovat tärkeitä verkkosivuston toteutukseen kuuluvia osa-alueita.

5.1 Valokuvat ja kuvankäsittely

Toimeksiantoon kuului myös valokuvaus ravintolassa. Alkuperäisillä WWW-sivuilla olleet valokuvat olivat myös ottamiani. Koska Internet on äärimmäisen visuaalinen ympäristö, ei kuvien merkitystä kannata vähätellä. Kun asiakas saapuu WWW-sivulle, hän muodostaa ensivaikutelman heti muutaman ensimmäisen sekunnin aikana. Tuossa ajassa on mahdotonta lukea läpi tekstiä tai kiinnittää huomiota hienoihin rakenteellisiin ratkaisuihin, vaan ihmisten silmät löytävät ensimmäisenä juuri sivustolla olevat kuvat ja värit.

Toimeksiantajan toive oli, että sivuilta löytyy laadukkaita ja hyviä kuvia, joista asiakaille herää positiivinen ja laadukas käsitys ravintolasta. Kuvat päätettiin ottaa, kun ravintola ei ole auki eli se on myös tyhjä asiakkaista, jotta saatiin aikaiseksi tyylikäs vaikutelma. Jos kuviin olisi otettu mukaan ihmisiä, kuvien välittämä viesti olisi ollut hiukan toisenlainen. Yhtenäisen visuaalisen linjan pitämiseksi käytetty kuvakulma ja valaistustapa toistuu kaikissa kuvissa.

Valokuvia otettiin hyvin paljon, jonka jälkeen niistä valittiin huolellisesti parhaat kuvat, joita sivuilla tultaisiin käyttämään. Kuvia valittaessa tulee muistaa pitää mielessä, että joskus vähemmän on enemmän. Vaikka hienoja kuvia olisi paljon, ei niitä missään tapauksessa kannata laittaa kaikkia esille. Ensinnäkin kuvat vievät paljon tilaa WWW-sivuilla ja hidastavat niiden latautuvuutta. Toisekseen paljon kuvia sisältävältä sivustolta yksikään kuvista ei nouse esiin ja loppukäyttäjälle todennäköisesti jää sekava kuva sivuista.

Valitsimme valokuvista neljä kuvaa, joita halusimme sivuilla käyttää. Etusivulla on oma katseenvangitsijana toimiva kuva, mutta myös alasivuille tahdoimme omat kuvat. Aino-

astaan lounas-sivu päätettiin jättää ilman kuvaa. Kaikki valitut neljä kuvaa muokattiin ja viimeisteltiin julkaisukelpoisiksi Adobe Photoshop CS3 -kuvankäsittelyohjelmaa hyväksikäyttäen. Kuvilla tehtiin muun muassa valaistuksen korjausta, paranneltiin värityksiä ja käytettiin joitakin tehokeinoja. Tehosteena pyöristettiin hiukan kuvien kulmia ja hyödynnettiin Inner glow -ominaisuutta, jonka avulla kuviin saatiin pientä hehkua.

5.2 Tekstit

WWW-sivuilla olevan tekstin huoliteltu kieliasu välittää sitä lukevalle asiakkaalle positiivista kuvaa yrityksestä. Jos tekstit jätetään kovin huolimattomiksi ja sivu on esimerkiksi täynnä kirjoitusvirheitä, asiakas todennäköisesti ajattelee kyseisen yrityksen hoitavan muutkin asiansa hyvin huolimattomasti. Varsinkaan ravintolat eivät halua välittää itsestään tällaista kuvaa. Tekstin luettavuuteen voi muutenkin vaikuttaa tekemällä paitsi fiksua rakenteellisia ratkaisuja, myös sanavalinnoilla ja ulkoasulla.

Ruokalistaa lukuun ottamatta ravintola Villihanhen sivuilla on hyvin vähän tekstiä. Kaikki materiaali on saatu suoraan toimeksiantajalta ja se on vain muokattu WWW-käyttöön soveltuvaan muotoon. Sivuilla tekstit on muotoiltu keskitetysti, koska näin teksti on enemmän esillä ja siten luodaan vaikutelma runsaammasta tekstistä. Ruokalista on myös keskitetty ja lisäksi se on jaettu ruokien mukaan eri kategorioihin. Navigoinnin avulla ruokalistalla pääsee liikkumaan nopeastikin vaikka sivun loppuun. Koska tekstiä on paljon, koettiin navigointi sivulla hyvin tärkeäksi. Tärkeänä piirteenä on myös se, että ruoat esiintyvät listalla täysin samassa järjestyksessä kuin fyysisellä listallakin.

5.3 Ulkoasu ja rakenne

Ulkoisesti sivut kokivat varmasti suurimman muutoksen. Perusidea sivuilla pysyi samana, eli varsinaista asiaosuutta sivuilla koristaa taulumaiset kehykset taustakuvana. Ravintolan uudistetut värit pääsevät myös oikeuksiinsa WWW-sivuilla. Sivujen taulukehys on koottu kolmesta eri palasta, joka mahdollistaa sen, että eri sisältösivuilla voi olla erimäärä sisältöä ja se kuitenkin mahtuu aina kehyksen sisään kokonaisuudessaan. Taulussa on siis erillinen ylä-, ala- ja keskiosa, joista keskiosan pituus vaihtelee automaatti-

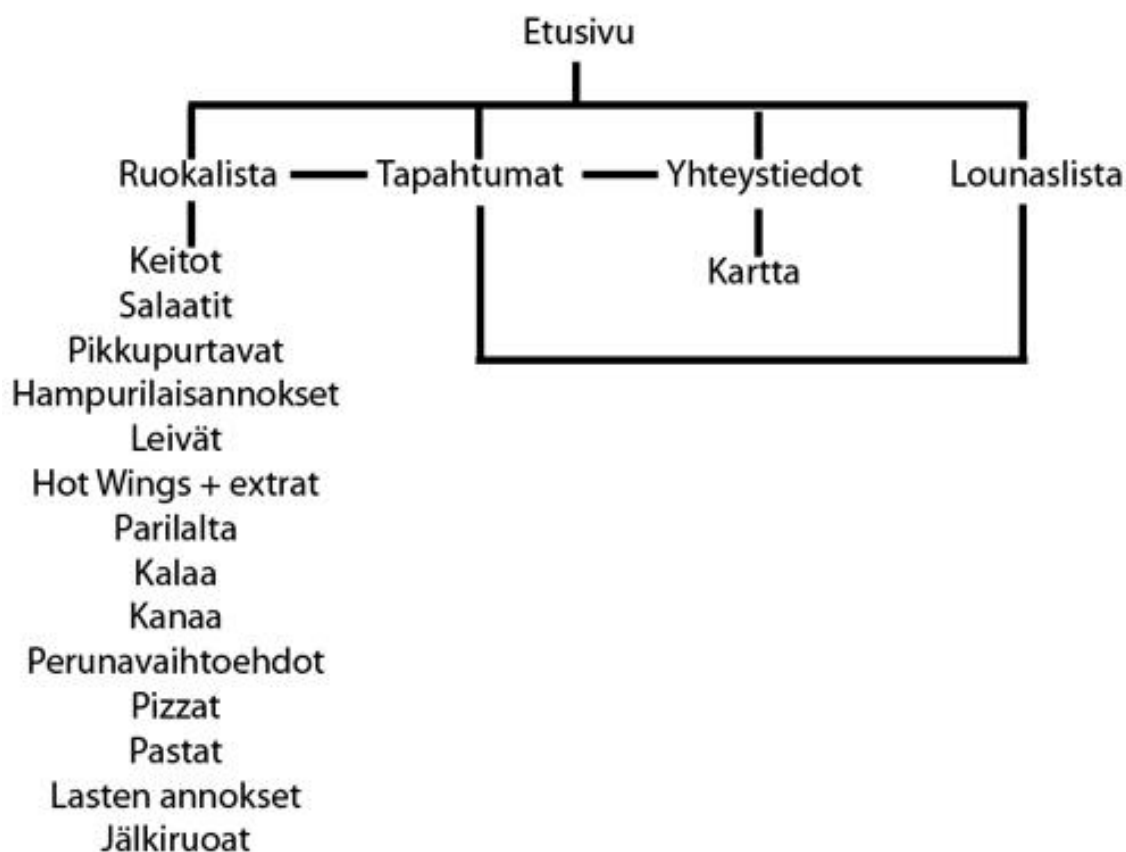
sesti sen mukaan, paljonko asiaa kullakin sivulla on. Kuvassa 4 nähdään ravintola Villihanhen WWW-sivujen uudistettu etusivu.

Kuva 4 Ravintola Villihanhen uudistetut WWW-sivut

Navigointi on sivuilla toteutettu niin, että jokainen sivu toimii samanlaisen linkityksen perusteella. Ainoat sivunsisäiset linkitykset ovat ruokalista-sivulla. Haluttuun ruokalaan pääsee niin linkin kautta, kuin selailemalla alaspäin rullaten. Navigointi on sijoitettu vaakasuoraan ylös, joten se ei vie tilaa sisällöltä vaakasuunnassa. Jos navigointi osuus olisi pystysuunnassa sivun vasemmassa laidassa, se pakottaisi siis tiivistämään sisältöä, jotta haluttu sisältö mahtuisi taulukehysten sisään. Ylös sijoitetun navigoinnin ansiosta sivut toimivat paremmin kapeissakin ikkunoissa. Kaikki navigointialueen ulkoasu- ja tyylimääritykset löytyvät erillisestä tyyli.css tiedostosta. Linkkien nimet on asetettu hy-

vin kuvaaviksi, jotta vältetään hämmentämistä asiakasta ja jälleen kerran nopeutetaan tiedon löytämistä. Navigoinnin rakenne on esitetty kuvassa 5.

Kuva 5 Sivukartta

Jokainen sivu on perusrakenteeltaan samanlainen, eli ainoastaan sivujen asiasisältö vaihtuu. Sivut sisältävät sekä tekstiä että kuvia ja kaikki dokumenttien tekstit ovat sijoitettu suoraan lähdekoodiin. Sivuston pääotsikot on rakennettu kuvien avulla, jotka on toteutettu Adobe Photoshop -kuvankäsittelyohjelmalla. Sivujen kuvat ovat liitetty suoraan lähdekoodiin, mutta niiden asemointi ja muut ulkoasuun vaikuttavat tekijät määrätään erikseen CSS-tyylitiedostossa.

5.5 Testaus ja julkaisu

Kun sivut saatiin kasattua, seuraavaksi ryhdyttiin testaamaan ja tarkistamaan niiden toimivuutta. Jokainen sivu käytiin erikseen läpi ja etsittiin mahdollisia kirjoitus- tai asiavirheitä. Teknisesti sivuista testattiin muun muassa navigointi ja sen toimivuus eli varmistettiin, että sivustolla liikkuminen onnistuu suunnitellun mukaisesti. Kun sivusto näiltä osin oli kunnossa, siirryttiin tarkastelemaan sivuja esteettömyyden kannalta, eli pyrittiin selvittämään, kuinka eri käyttäjät kokevat sivujen sisällön ja niiden käyttämisen. Eri selaimista käytössä oli Firefox/3.0.15 ja Internet Explorer/6.0. Sivustot näkyvät molemmilla selaimilla täysin moitteettomasti. Sivuston tai fontin koon muuttaminen onnistui myös hyvin, eikä sivujen rakenne näin tehtäessä rikkoutunut. Sivuja testattiin myös käyttäen ainoastaan näppäimistöä. Linkkien järjestys on looginen ja liikkuminen ilman hiirtä osoittautui toimivan hienosti. Lopuksi testattiin sivuston validius. W3C:n validaattorin² avulla pystyttiin toteamaan sivuston olevan validia.

WWW-sivuston luominen on yleensä jatkuva prosessi, koska sivusto tulee ajan saatossa tarvitsemaan päivityksiä. Sivuston tulisi siis olla käytettävä myös päivittämisen kannalta. Toimeksiannon tarkoituksena oli, että ravintolan oma henkilökunta pystyy järjestettävän koulutuksen jälkeen itse hoitamaan sivustolla tehtävät pienemmät päivitykset ja ainoastaan ulkonäöllisten sekä isompien rakenteellisten muutosten tekeminen jää minun tehtäväkseni. Useimmiten sivuilla päivitetään viikoittain vaihtuva lounaslista. Lounaslistan sisältävä HTML-dokumentti on pyritty siis pitämään mahdollisimman yksinkertaisena, jotta ravintolan sisäinen päivittäjä voi helposti tekstieditoria käyttäen vaihtaa uudet ruokalajit vanhojen tilalle.

Uudet WWW-sivut saatiin valmiiksi ja siirrettiin jo olemassa olevalle palvelimelle marraskuun alussa 2009. Sivuston julkaisun jälkeen käytettävyyden testaus jatkuu todellisessa käytössä, ja saatava palaute tullaan ottamaan huomioon sivuston kehittämisessä.

---

² <http://validator.w3.org/>

6 Ftp-sovellukset

Lyhenne FTP tulee sanoista File Transfer Protocol ja sitä nimensä mukaisesti käytetään tiedostojen siirtoon. Eniten FTP-sovelluksia käytetään WWW-sivujen siirtämiseen palvelimelle, mutta toki palvelimelle sekä palvelimelta siirretään tietoa muistakin syistä. Tällä kertaa käsittelemme sovelluksia kuitenkin juuri WWW-sivujen siirtämisen kannalta.

Tiedonsiirto FTP-ohjelmalla toimii molempiin suuntiin, eli tiedostoja voi siirtää omalta koneelta palvelimelle (upload), mutta myös ladata palvelimelta omalle koneelle (download). FTP:n tarkoituksena on helpottaa ja tehostaa tiedonsiirtoa.

6.1 Eri sovellusten vertailu

FTP-ohjelmia on saatavilla hyvin monenlaisia, joten valinnan kanssa voi helposti tulla vaikeuksia. Osa ohjelmista on ilmaisia, osa maksullisia ja osasta on saatavilla ilmainen kokeiluversio. Vertailuun on valittu neljä yleistä FTP-ohjelmaa, joiden ominaisuuksia tutkimalla pyritään löytämään paras mahdollinen ohjelma WWW-sivujen siirtämiseen. Kyseiset ohjelmat valittiin niiden yleisyyden sekä kattavan tiedon löytymisen vuoksi. Kaikki tieto ohjelmista on kerätty niiden omilta kotisivuilta tai oman käyttökokemuksen perusteella.

Kuvassa 6 olevassa vertailutaulukossa yhtenä vertailtavana ominaisuutena on FXP, jota ei vielä käsitteenä ole selitetty. Se tulee sanoista File eXchange Protocol ja mahdollistaa tiedostojen siirron eri FTP-palvelinten välillä. Taulukosta löytyy tärkeimpiä FTP-ohjelman ominaisuuksia toimeksiannon kannalta.

FileZilla on helppokäyttöinen ja suosittu avoimen lähdekoodin FTP-ohjelma, joka tukee isojenkin tiedostojen siirtoa. Ohjelma sisältää monipuolisesti hyödyllisiä ominaisuuksia, kuten esimerkiksi palomuri- ja Proxy-tuen sekä tiedostojen vedä ja pudota -toiminnon. Olen myös sitä mieltä, että FileZilla on tiedonsiirrotaan nopein FTP-ohjelma. Nopeutta tuo myös käytettävä välimuisti, eli ohjelma ei erikseen hae hakemistolistausta joka kerta samoja hakemistoja selattaessa. Ohjelmalla on lisäksi mahdollista siirtää ladattavia tiedostoja valmiiksi jonoon ja käynnistää uudelleen katkenneet siirrot.

Erityisen hieno toiminto ohjelmassa on tietyn palvelimen kytkeminen omaan aloituskansioon. Olettaessa yhteyttä palvelimeen X, ohjelma osaa tehdä hakemistolistauksen oman koneesi puolelta juuri siitä kansioista, jonka olet merkinnyt. Käyttäjystävällistä FileZilla on myös se, että se on saatavilla usealla eri kielellä. (FileZilla 2009)

CuteFTP Lite FTP-ohjelmasta löytyy aloitusta helpottava ohjattu yhteyden luominen. Myös tässä FTP-ohjelmassa on vedä ja pudota -toiminto sekä mahdollisuus tiedostojen jonoon siirtoon. CuteFTP:n ehdottoman huono puoli on, että se ei käytä turvattu tiedonsiirtoa. Ohjelmasta on mahdollista ostaa myös muita versioita, mutta ne ovat huomattavasti hintavampia ja sen vuoksi jätetty vertailun ulkopuolelle. (CuteFTP 2009)

CoreFTP Lite:stä olisi myös saatavilla Pro-versio, mutta sekin on jätetty vertailun ulkopuolelle hintansa vuoksi. Lite-versio ohjelmasta sisältää joka tapauksessa suurimman osan yleisesti tarvittavista ominaisuuksista. Se on myös hyvin pieni kooltaan, joten se ei kuormita konetta liikaa. Ohjelman hyviä puolia on muun muassa se, että ikkunoiden järjestystä voi vaihdella oman maun mukaan. Hienoa on myös, että tästäkin ohjelmasta löytyy mahdollisuus kytkeä palvelin omaan aloituskansioon. CoreFTP Liteen pystyy myös itse lisäämään ääniä eri toiminnoille, tosin tämä piirre ei miellytä kaikkia. Huonona puolena mainittakoon pitkä käynnistysaika. (CoreFTP 2009)

SmartFTP on monipuolinen sovellus, jonka avulla pystyy esimerkiksi hallitsemaan useampaa yhtäaikaista FTP-yhteyttä. Tänä päivänä ohjelma on ilmainen vain kotikäytössä, eli kaupalliseen käyttöön on oma maksullinen versionsa. Myös kotikäytössä oleva versio pyytää rekisteröintiä. SmartFtp:stä ei löytynyt mitään uutta ja mullistavaa piirrettä, mutta kattavat perustoiminnot tässäkin ohjelmassa on. Ohjelmalla voit esimerkiksi luoda oman suosikkilistan, jatkaa keskeytyneitä siirtoja sekä työskennellä siirron tapahtuessa taustalla. Lisäksi löytyy vedä ja pudota-toiminto. (SmartFTP 2009)

Ohjelman nimi	FileZilla	CuteFTP Lite	CoreFTP Lite	SmartFTP
Windows	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä
Linux	kyllä	ei	ei	ei
Mac OS X	kyllä	kyllä	ei	ei
Hinta	ilmainen	24,99\$	ilmainen	ilmainen
Turvattu FTP	kyllä	ei	kyllä	kyllä
Tiedosto koko	3,9 MB	6,55 MB	3,27 MB	3,91 MB
Komentorivi	kyllä	ei	ei	kyllä
FXP	ei	ei	kyllä	kyllä
Pakatut siirrot	kyllä	ei	ei	kyllä

Kuva 6 FTP-ohjelmien tärkeimpiä ominaisuuksia taulukoituna

6.2 Valinta ja perustelut

FTP-ohjelmien vertailun tavoitteena oli löytää yksi ohjelma yli muiden. Valittava sovellus otetaan mukaan järjestettävään koulutukseen sekä käyttöoppaaseen. Koska koulutus järjestetään vasta-alkajille, on tärkeää, että ohjelma on hyvin helppokäyttöinen sekä rakenteeltaan yksinkertainen.

Vertailun ja tutustumisen jälkeen päädyttiin valitsemaan käytettäväksi ohjelmaksi FileZilla. CoreFTP antoi erittäin hyvän vastuksen, mutta sen todettiin soveltuvan kuitenkin paremmin jo alaa tuntevan käyttöön. Valinnan FileZillan eduksi siis ratkaisi sen helppokäyttöisyys, mutta kuitenkin erittäin monipuoliset ominaisuudet. Sovellus on myös täysin ilmainen, mikä oli yhtenä valintakriteereistä, koska toimeksiantaja tulee sitä käyttämään korkeintaan noin kerran viikossa. Koska käyttövolyymi on hyvin pieni, ei olisi järkevää sijoittaa maksulliseen FTP-ohjelmaan. Valitun ohjelman monikielisyys oli ehdottomasti plussaa ja sen saa tietysti myös suomenkielisenä versiona. Lisäksi Filezillan käyttämistä on varmasti helppo opettaa vasta-alkajalle, koska ohjelma on yksinkertainen ja sen eri käyttöominaisuudet helposti sekä loogisesti löydettävissä. Ohjelman nopeus vaikutti myös päätöksen tekoon. Koska sovellus sopii eri käyttöjärjestelmille, se ei tule tuottamaan ongelmia tulevaisuudessakaan, jos toimeksiantajalle jostain syystä tulee eteen esimerkiksi järjestelmänvaihto.

7 Koulutus

Idea koulutukselle lähti toimeksiantajalta. Kun ravintola Villihanhen WWW-sivuille luotiin kerran viikossa päivitettävä lounaslista-osuus, ravintolan omistaja ilmaisi halunsa ryhtyä itse päivittämään sivuja, koska se nopeuttaisi listan viikoittaista uusimista huomattavasti. Ravintolan omalta henkilökunnalta ei kuitenkaan löytynyt riittävää osaamista sivujen päivittämiseen, joten sovimme koulutuksen järjestämisestä sekä käyttöoppaan laatimisesta.

7.1 Suunnittelu

Koulutuksen suunnittelun lähtökohtana on käydä läpi HTML-kielen perusteet sekä opettaa ravintolan sivuja tulevaisuudessa päivittäviä henkilöitä käyttämään FileZilla FTP-ohjelmaa. Jotta pystytään järjestämään laadukas koulutus sekä tuottamaan hyvä opas, kannattaa suunnitteluvaiheeseen panostaa.

Koulutus aiheena HTML perusteet sekä FTP-sovelluksen käyttö on hyvin laaja, joten sekä oppaaseen että koulutukseen on poimittu keskeisimmät ja oleellisimmat asiat toivotun lopputuloksen saavuttamiseksi. Kun perusasiat on käyty läpi, on koulutetun huomattavasti helpompi tarvittaessa etsiä itsenäisesti lisätietoa. Valmista oppimateriaalia, kuten kirjoja, ei myöskään tulla koulutuksessa käyttämään, joten koulutus nojaa hyvin vahvasti laadittavaan käyttöoppaaseen.

Koulutusta suunniteltaessa kannattaa tehdä nykytilan arviointi. On tärkeää tietää, mitä koulutettavat jo tietävät niistä asioista, joita on suunniteltu otettavaksi mukaan koulutukseen. Jos koulutettava ei esimerkiksi tiedä, mikä on selain, ei varmasti kannata ryhtyä suoraan kertomaan HTML-dokumentin siirtämisestä palvelimelle.

Erityisen tärkeää on myös kouluttajan omat edellytykset. Opetettavan aihepiirin tulee olla kouluttajalla vahvasti hallussa, jotta viestiminen pysyy ymmärrettävänä ja koulutettavat saavat tarvittavat tiedot aihepiiristä. Kouluttajan täytyy olla valmis myös vastaamaan esitettyihin kysymyksiin.

Myös koulutuksen ajankohta on onnistumisen kannalta tärkeä asia. Esimerkiksi ravintolahenkilöstön koulutusta ei kannata järjestää pikkujouluaikana tai viikonloppuisin koviin kiireiden vuoksi. Jos koulutettavien määrä on hyvin pieni, kannattaa pyrkiä sopimaan yhdessä kaikille sopiva ajankohta.

Koulutukselle tulisi löytää rauhallinen paikka, jossa ympäristön melu ei häiritse tilaisuutta. Tilan tulee myös olla riittävän suuri, jotta kaikki koulutettavat mahtuvat olemaan mukavasti, mutta myös näkevät ja kuulevat hyvin.

7.1.1 Opetusrunko

Valtaosan koulutuksesta muodostaa FTP-sovelluksen käytön opetus. Sovelluksesta löytyy paljon erilaisia toimintoja ja niiden esittely koulutuksessa pitäisi saada nivottua yhteen niin, että koulutettavat ymmärtävät eri toiminnot yhtenä kokonaisuutena. Koivulah-ti-Ojala (2001) esittelee kirjassaan hyvän perusrungon yleisten toimintaperiaatteiden opettamiselle. Koulutuksen tulisi antaa vastaus kolmeen kysymykseen, mitä, miksi ja miten. Koulutettaville siis selvennetään yleiskieltä käyttäen, mitä jonkin toiminnon käyttämisellä saavutetaan, eli mitä tapahtuu. Millaisia etuja toiminnon käytöstä on, eli miksi kyseistä toimintoa kannattaa käyttää ja kuinka toimintoa sitten pystytään käyttämään, sekä mistä valikoista eri toiminnot löytyvät ja missä tapauksissa niitä pystytään käyttämään.

Koulutuksessa käydään läpi myös HTML-kielen sekä -dokumentin perusteet. Tavoitteena on, että koulutettavat ymmärtävät HTML-dokumentin perusrakenteen ja sisällön, jotta pystyvät muokkaamaan dokumentin asiasisältöä.

7.1.2 Aikuisopiskelijan ominaisuudet

Koulutuksen suunnittelussa kannattaa lähteä liikkeelle perusajatuksesta, mitä koulutetaan ja kenelle. Erityisesti aikuisia koulutettaessa on muistettava tiettyjä piirteitä. Aikuisten aiemmista opiskeluista ja koulutuksista voi olla pitkäkin aika, joten opiskelutaidot voivat olla ruosteessa. Tämän vuoksi esimerkiksi ohjelmiston käyttöä koulutettaessa ei voida edetä yhtä vauhdikkaasti kuin nuoria opetettaessa. Aikuisopiskelijoilla on usein myös paljon työkokemusta ja sen myötä tiettyjä vakiintuneita työskentelytapoja, joita

voi olla vaikea lähteä muuttamaan. Tästä syystä kouluttajan on valmistauduttava perusteeseen, miksi jokin uusi toimintatapa on syytä ottaa käyttöön. Positiivista aikuisia koulutettaessa on se, että aikuiset ovat yleisesti ottaen huomattavasti motivoituneempia opiskelijoita, kuin esimerkiksi nuoret. Aikuisia koulutettaessa kannattaakin lähteä liikkeelle työelämän tarpeista. Ravintola Villihanhen tapauksessa tarpeista liikkeelle lähteminen on helppoa, koska tiedetään tarkalleen, mitä koulutettavien tulisi oppia ja minkä takia. Kuvassa 7 on taulukoituna aikuisopiskelijoiden eri ominaisuuksia ja niiden vaikutuksia opetustilanteisiin.

Aikuisopiskelija ominaisuudet	Vaikutus opetustilanteeseen
Vanhemmiten heikentyvä ulkomuisti	Liiallinen yksityiskohtien esittely pois, käsitellään asiat laajempina kokonaisuuksina ja annetaan käytännön esimerkkejä.
Suoritusnopeus hidastuu	Koulutukseen tulee varata riittävästi aikaa, käyttää selkeitä materiaaleja sekä olla valmis kertaamaan ja vastaamaan kysymyksiin.
Sidokset jokapäiväiseen ympäristöön	Uusia käsitteitä voi olla hankala ymmärtää, joten ne pitää selvittää huolellisesti. Uusia käsitteitä kannattaa tuoda esille esimerkkien avulla.
Hyvin tavoitetietoinen opiskelu	Koulutettavien odotukset ja tavoitteet olisi hyvä selvittää etukäteen ja lehteä liikkeelle niiden perusteella.
Vähemmän aikaa ja voimia opiskeluun kuin nuoremmilla	Jotta isoilta ristiriidoilta esimerkiksi työn kanssa vältytään, koulutus pitäisi pyrkiä järjestämään kaikille mahdollisimman suotuisana ajankohtana.

Kuva 7 Aikuisopiskelijoiden ominaisuudet (Koivulahti-Ojala 2001: 153 - 155)

7.2 Hyvä käyttöopas

Oppaan laatimisessa kannattaa keskittyä selkeään ulkoasuun sekä loogiseen rakenteeseen. Tavallisesti oppaat alkavat sisällysluettelolla, jotta lukija ymmärtäisi oppaan rakenteen ja löytäisi tarvitsemansa tiedon mahdollisimman vaivattomasti. Käyttöoppaassa kuvataan yleensä yksityiskohtaisesti ohjelman toiminnot, mutta ravintola Villihanhen toimeksiannon kohdalla tullaan tekemään hiukan suppeampi versio käyttöoppaasta, eli kaikki ne tärkeimmät toiminnot, joita koulutettavat tulevat tarvitsemaan sivuston päivityksien yhteydessä, käydään läpi.

Koko käyttöoppaan luomisprojektin ajan tulisi pitää mielessä, kenelle opasta tehdään. Onko kyseessä CNC-työstökeskuksen vai digiboksin käyttöohje? Jotta osaisi lukea CNC-koneen käyttöohjeita, pitäisi olla vankka perustietämys aiheesta, joten käyttöohjeissa ei enää tarvitse selostaa perusteita ja siinä voidaan käyttää alan termejä. Sen sijaan digiboksin käyttöohjeet on suunnattu hyvin laajalle käyttäjäkunnalle, joten asiat tulisi selittää mahdollisimman perusteellisesti ja välttää käyttämästä vaikeaa alan terminologiaa. Käyttöopas WWW-sivujen omatoimista päivittämistä varten on jotakin näiden esitettyjen ääripäiden välimaastosta. Henkilöllä, joka tahtoo päivittää omia nettisivujaan, on varmasti kokemusta Internetin käytöstä ja jonkinlainen käsitys sivujen luomisesta. Kuitenkaan kokemusta HTML-dokumentin tekemisestä tai HTML-kielen käytöstä yleensä ei löydy, joten oppaassa WWW-sivujen omatoimiseen päivittämiseen pitää näiden asioiden perusteet käydä läpi.

Hyvä tyyli kirjoittaa käyttöohjeita, on lähteä liikkeelle lopputuloksesta. Kerrotaan ensin mitä halutaan tapahtuvan ja miksi, sekä kuinka kyseinen toimenpide saadaan toteutettua. HTML-kielestä käydään läpi vain perustiedot, jotta koulutettavat ymmärtäisivät, miksi koodissa pitää mitäänkin olla. Päällimmäisenä tarkoituksena ei kuitenkaan ole, että koulutettavat pystyisivät itse tuottamaan HTML-koodia, vaan ainoastaan ymmärtäisivät sitä, jotta sivujen rakenne päivitettäessä pysyy ehjänä.

FileZilla-ohjelma käydään oppaassa läpi perusteellisemmin. Ohjelmasta annetaan ensin hyvä yleiskuva käyttäjälle, jotta tiedetään, mihin ohjelmaa voi käyttää, mitä kaikkea ohjelmalla voidaan tehdä ja miten sitä käytetään. Oppaaseen laitetaan myös suppea ohjelman asennusohje. Suppea sen vuoksi, että kyseisen ohjelman asennus on pitkälti automatisoitu. Sovelluksesta esitellään sen sisältämät valikot, sekä niiden takaa löytyvät

tärkeimmät toiminnot ja kerrotaan samalla käytännönesimerkkien avulla, mitä mistäkin tapahtuu. Oppaassa esitellään myös muutamia yleisimpiä ongelmatilanteita ja selitetään, mistä jokin virhe on johtunut, ja mitä se tarkoittaa sekä tietysti kerrotaan ratkaisu ongelmalle.

Käyttöoppaan kieliasu on tärkeässä roolissa kasattaessa ohjeistusta. Oppaan tulisi sisältää kohderyhmänsä kannalta mahdollisimman luonnollista kieltä, niin sana- kuin lause- tasollakin. Erityisesti IT-alalla on käytössä paljon englanninkielisiä termejä, joita alaan perehtymätön ei välttämättä ymmärrä, joten ne vaativat selvennystä. Termien suora kääntämien englannista suomeksi ei myöskään aina riitä, joten termeille pitäisi antaa myös selitys. Käyttöoppaan kielellisen sävyn tulisi olla myönteinen, eli kieltoja pitäisi antaa ainoastaan niitä välttämättä tarvittaessa. Käyttäjää siis pyritään rohkaisemaan ohjelmaan tutustumiseen ja eri toimintojen kokeilemiseen.

Jotta opas olisi selkeä ja helposti ymmärrettävissä, siinä tulisi olla sisällysluettelo heti alussa, riittävästi selkeitä väliotsakkeita ja mahdollinen sanasto-osa lopussa, missä selitetään, mitä eri termit tarkoittavat. Käyttöoppaassa on myös suositeltavaa käyttää kuvitusta havainnollistamassa ohjeita. Filezillaan pääikkunassa on käytetty paljon pikanappeja eri toiminnoilla, joita kuvaavat tietyt symbolit. Nämä symbolit olisi myös hyvä käydä läpi.

8 Arviointi

Toimeksiannon käytännön osuus, eli WWW-sivujen uudistaminen, saatiin tehtyä sovittussa aikataulussa ja visuaalisesti muutos parempaan on nähtävissä. Toimeksiantoon kuului myös käyttöoppaan laatiminen sekä koulutuksen järjestäminen. Opinnäytetyön tavoitteena oli esitellä sivujen uudistusta projektinäkökulmasta ja kertoa, millainen on hyvä koulutus ja käyttöopas.

8.1 Toimeksiantajan arvio

Toimeksiantaja on antanut kirjallisen arvioinnin työstä ja sen hyödyllisyydestä. Arviointi löytyy kokonaisuudessaan liitteestä.

Toimeksiantaja oli hyvin tyytyväinen työn lopputulokseen. Uudistetut sivut ovat juuri toivotun kaltaiset ja myös asiakkailta on tullut positiivista palautetta. Sivujen uusi ilme yhdessä lounaslistan kanssa on kuulemma hankkinut myös lisää lounas-asiakkaita. Laadittu käyttöopas saa myös osakseen kiitosta, sitä on pidetty hyvin selkeänä ja siitä on ollut paljon apua sivujen päivittämisen yhteydessä.

8.2 Oma arvio

Ravintolavillihanhen uudistetut sivut ovat mielestäni visuaalisesti edustavat, sekä palvelevat hyvin tarkoitustaan. Ravintolan uusi värimaailma on minulle muutoinkin mieluisa, joten sen tiimoilta oli miellyttävä suunnitella uutta ulkoasua. Ravintolan valokuvaus sujui myös ongelmitta, ainoa vaikeus oli valita juuri oikeat kuvat sivuja varten. Lopulta sivuille päätyneet kuvat ovat kuitenkin juuri sitä, mitä niiltä haettiin.

Käyttöoppaan laatiminen oli hyvin mielenkiintoista ja se osoittautui myös haastavammaksi, kuin olin ajatellut. Erityisesti haastetta toi juuri oikeiden asioiden valinta oppaaseen ja koulutukseen, koska läpikäytävä aihealue on erittäin laaja. Mielestäni käyttöoppaasta tuli kuitenkin erittäin hyvä ja olen mielissäni, että siitä on ollut paljon hyötyä toimeksiantajalle. Varsinainen koulutus tilaisuus on vielä järjestämättä, mutta odotan sitä innolla.

9 Yhteenveto

Huolellisellakaan suunnittelulla ei välttämättä pystytä aina ehkäisemään tai karsimaan WWW-sivujen puutteita. Jatkuva kehittäminen kuitenkin auttaa jo syntyneiden virheidен poistamisessa sekä puutteiden ehkäisemisessä. Sivuston julkaisun jälkeen testaamista ei siis saa unohtaa, vaan se saa jatkua todellisessa käytössä, josta saatava asiakaspaute ja erilaiset käyttökokemukset toimivat hyvänä pohjana sivuston jatkokehitykselle, ellei sitten ilmene välittömiä korjaustoimenpiteitä vaativia virheitä.

Myös Ravintola Villihanhen WWW-sivujen kehittäminen jatkuu. Koska uuteen ulkoasuun ollaan oltu erittäin tyytyväisiä, se tuskin kokee muutoksia piakkoin, mutta rakennetta voi aina parantaa. Sivuja uudistaessa ja käyttöopasta laatiessa mieleeni nousi useampaan kertaan ajatus siitä, että HTML-dokumentin rakennetta kannattaisi yksinkertaistaa entisestään. Esimerkiksi jokaisen sivun tunnistetiedot voisi tallentaa omaksi tiedostokseen, ja ottaa ne sivuille käyttöön PHP:n avulla. Näin ollen tunnistetietojen vaatiessa muutoksia, ne voisi tehdä vain yhteen paikkaan. Silloin myös HTML-dokumentista vähenisi kuormittava tekstin määrä.

Lähtiessäni suunnittelemaan koulutuksen järjestämistä, koetin etsiä paljon kirjallisuutta aiheesta. Tehtävä osoittautui kuitenkin yllättävän vaikeaksi, vaikka sain tiedonhakuun apua kirjaston virkailijalta. Suurin osa kouluttamista käsittelevä kirjallisuus jota onnistuimme löytämään, oli auttamattomasti liian vanhaa työni lähdekirjallisuudeksi. Onneksi kuitenkin löysin muutaman erittäin hyvän teoksen, jotka pääasialliselta aiheeltaan käsittelevät kouluttamista. Käyttöopasta laatiessa tehtävä oli hiukan helpompi, koska asiasta sai erittäin hyvän käsityksen vain tutustumalla erilaisiin käyttöoppaisiin ja miettimällä, mitä itse haluaisi opetettavasta aiheesta tietää. Kaikkiaan käyttöopas onnistui hyvin ja siitä on ollut apua toimeksiantajalle. Toivottavasti tulevaisuudessa siitä hyötyy vielä moni muukin.

Lähteet

Kirjallisuus:

Koivulahti-Ojala, Mervi 2001. Atk-opettajan opas. Jyväskylä. Gummerus.

Korpela, Jukka K. & Linjama, Tero 2005. Web-suunnittelu. Jyväskylä. Docendo.

Verkkolähteet:

CoreFtp 2009.

[online] [viitattu 16.11.2009]

<http://www.coreftp.com/>

CuteFtp 2009.

[online] [viitattu 16.11.2009]

<http://www.cuteftp.com/>

FileZilla 2009.

[online] [viitattu 16.11.2009]

<http://filezilla-project.org/>

SmartFtp 2009.

[online] [viitattu 16.11.2009]

<http://www.smartftp.com/>

XHTML Wikipedia 2009.

[online] [viitattu 14.11.2009]

<http://fi.wikipedia.org/wiki/XHTML>

Liitteet

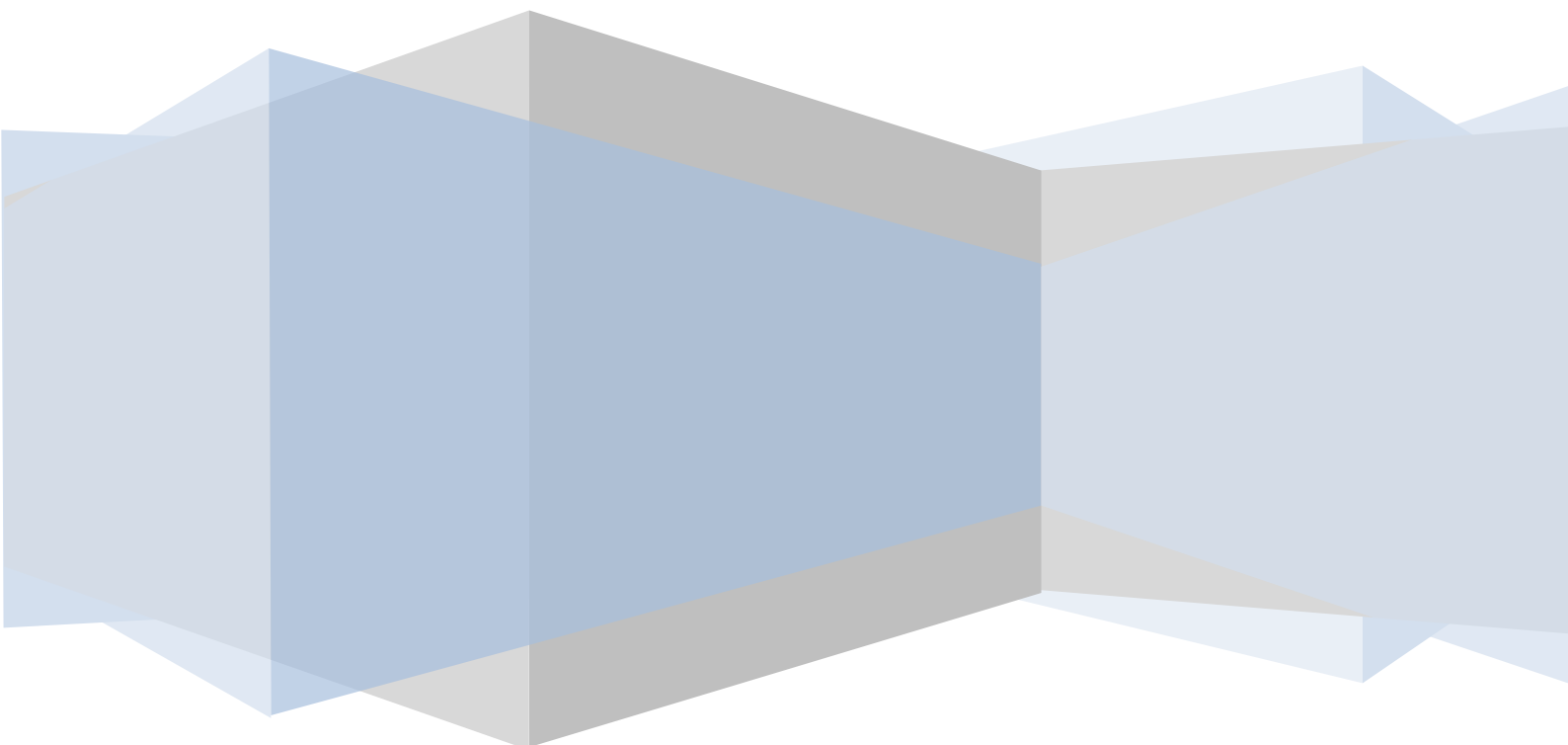
Liite 1: Käyttöopas

Liite 2: Toimeksiantajan arviointi

Käyttöopas www-sivujen omatoimiseen päivittämiseen

Html-perusteet & FileZillan käyttö

Liisa Lindström

Sisällysluettelo

Johdanto.....	38
1 Html-perusteet.....	39
1.1 Html-kieli	39
1.2 Html-dokumentin perusrakenne	39
Tagit	39
Elementit	39
Attribuutit	40
HTML-tiedoston pohja	40
1.3 Teksti	41
Otsikot.....	41
Normaali teksti	42
Listat	44
1.4 Linkit ja kuvat	45
1.3 Dokumenttien käyttöönotto	47
2 FileZilla FTP-sovellus.....	48
2.1 Ohjelman asennus	48
2.2 Käynnistys ja yhteyden luominen palvelimelle	49
2.2.1 Pikayhdistä-toiminto	49
2.2.2 Sivustonhallinta	50
2.3 Navigointi	52
2.3.1 Omalla koneella	52
2.3.2 Palvelimella.....	53
2.4 Tiedostojen siirto.....	53
2.5 Työkalupalkin symbolit.....	54
2.6 Näppäimistö oikopolut.....	55
2.7 FileZilla FAQ	55

Johdanto

Tämä käyttöopas on toteutettu toimeksiantona ravintola Villihanhalle, mutta on tarkoitettu kaikille, jotka etsivät tietoa WWW-sivujen päivittämiseen liittyen HTML-kielen perusteista tai FTP-ohjelman käytöstä.

Oppaan tavoitteena on antaa hyvät perustiedot HTML:stä, jotta opiskelijat ymmärtäisivät HTML-dokumentin rakenteen ja pystyisivät tekemään siihen muutoksia. Oppaassa käydään läpi myös WWW-sivujen vieminen palvelimelle askel askeleelta, FileZilla FTP-ohjelmaa hyväksi käyttäen.

1 Html-perusteet

1.1 Html-kieli

HyperText Markup Language eli HTML on WWW-sivujen tuottamisessa käytetty standardoitu merkkauskieli. Pääasiallisesti HTML-dokumentista löytyy ainoastaan tekstiä, vaikka se voi sisältää viittauksia muihin tiedostoihin, jotka sisältävät esimerkiksi kuvia. HTML:llä sivujen tekstisisällön yhteyteen merkataan esimerkiksi, mikä tekstinosa halutaan lihavoida, mihin kohtaan jokin kuva sijoitetaan, mikä teksti on linkki sekä sivujen otsikko koot.

HTML-dokumentin voi kirjoittaa lähes mitä tahansa tekstieditoria käyttäen, kunhan muistaa tallentaa tuotoksen .html-muotoon.

1.2 Html-dokumentin perusrakenne

HTML-standardi edellyttää, että dokumentin alussa käytetään !DOCTYPE -tyyppimäärittelyä. Sillä ilmoitetaan, mitä HTML-standardia dokumentissa käytetään.

Viimeisimmästä (X)HTML-versiosta löytyy kolme eri dokumenttityyppiä: Transitional, Strict sekä Frameset. Yleisimmin käytössä on Transitional, koska se sallii rakenteellisen merkkauksen lisäksi myös ulkoasuun vaikuttavaa merkkausta.

Jos dokumentin tyyppimäärittelyn jättää pois, dokumentti ei mene läpi validaattorista, eli se ei ole yleisesti sovitun standardin mukainen.

DOCTYPE-tyyppimäärittely (Transitional)

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
```

Tagit

Tagit koostuvat < > -merkeistä ja tagin nimestä. Tagin nimi kirjoitetaan aina merkkien <> sisään.

<TAGI> määrää, mistä kohtaa jonkin elementin vaikutus alkaa, kun taas </TAGI> toimii vaikutuksen lopettajana. Suurimmalla osalla tageja on siis sekä aloitus, että lopetus osa. On myös tageja, joilla ei ole lopetusta erikseen. Esimerkiksi tagi <BR />, jolla määritellään rivinvaihto, sulkee itse itsensä.

Elementit

Elementit muodostuvat avaus- ja lopetustageista, joiden välissä on elementin nimi ja mahdolliset attribuutit. Elementit voivat olla myös sisäkkäin.

Esimerkiksi tekstikappaletta tarkoittavat elementti <p>:

```
<p> Haluttu kappaleen teksti </p>
```

Attribuutit

Tageilla voi olla myös attribuutteja, joilla määritellään tarkemmin tagin/elementin käyttötarkoitusta. Attribuutti tulee tagin/elementin sisään ja koostuu yleensä attribuutin nimestä, =-merkistä ja attribuutin arvosta.

Esimerkissä elementti `img`, joka tarkoittaa kuvaa:

```

```

Esimerkissä `"src"` on `img`-elementin attribuutti ja `"kuva.jpg"` on kyseisen attribuutin arvo, joka kertoo kuvatiedoston mahdollisen hakemistopuun.

HTML-tiedoston pohja

HTML

Dokumentti määritellään HTML-tiedostoksi `<html>` ja `</html>` tagien avulla. Aloittava `html`-tagi on dokumentissa heti doctype-määrittelyn jälkeen, ja lopetus tagi on aivan viimeisenä. Kaikki muu dokumentin sisältö tulee näiden tagien väliin.

HEAD, TITLE

Aloittavan `html`-tagin jälkeen dokumenttiin tulee sen *otsikko-osa* (`<head></head>`), johon kirjoitetaan dokumentin *otsikko* tagien `<title></title>` väliin. Dokumentin otsikko näkyy selaimen otsikkopalkissa. Otsikko tulee myös kirjanmerkin nimeksi, mikäli sivu kirjanmerkkeihin tallennetaan.

Head-elementti sisältää muutakin tietoa dokumentista, kuten **META**-tiedot. Meta-elementin avulla voidaan kertoa esimerkiksi dokumentin laatija, avainsanat ja tekijänoikeudet sekä voidaan viestiä palvelimelle muun muassa käytettävää merkistöä. Meta-elementillä ei käytetä lopetus tagia!

Meta-elementin attribuutit

- **name**, kertoo mistä ominaisuudesta on kyse

```
<meta name="author" content="Liisa Lindström">
```
- **http-equiv**, attribuuttia käytetään silloin, kun halutaan välittää tietoa HTTP-palvelimelle

```
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=iso-8859-1" />.
```

Merkistömäärittely pitää muistaa laittaa dokumenttiin, jotta koodista tulisi validia.

Esimerkki:

```
<head>
  <title>Esimerkkisivu</title>
  <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=iso-8859-1" />
  <meta name="copyright" content="&copy; 2009 Liisa Lindström" />
  <meta name="keywords" content="avain, sanat">
</head>
```

BODY (sisältö)

Kaikki dokumentin varsinainen sisältö kirjoitetaan <body></body> tagien väliin.

Esimerkki:

```
<!DOCTYPE html [käytetyn HTML:n versio]>
<html>
  <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=iso-8859-1" />
    <title>Esimerkkisivun otsikko</title>
  </head>
  <body>
    Aivan kaikki sivuston sisältö, teksteineen ja kuvineen.
  </body>
</html>
```

1.3 Teksti

Otsikot

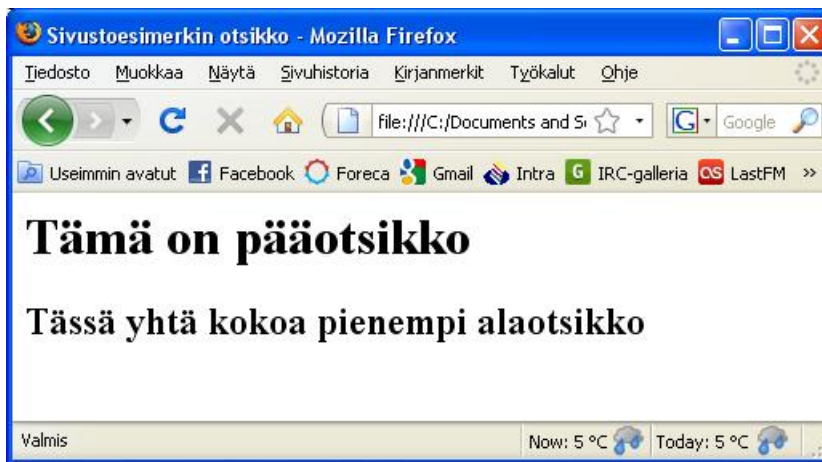
HTML-dokumentin tekstiin voidaan standardin mukaan lisätä kuutta eri kokoa olevia otsikoita. Otsikkotasojen käyttö tulisi pyrkiä pitämään järjestelmällisenä, eli ei käytettäisi peräkkäin esim. h1 ja h3 –otsikkotasoja, jättäen h2:n väliin. Kaksi viimeistä otsikkotasoa, h5 ja h6, ovat käytännössä hiukan turhia, koska selaimet yleensä näyttävät ne *pienempinä*, kuin mitä dokumentin tavallinen teksti on. Otsikkoelementtejä käytetään dokumentin jäsentelemiseen.

Esimerkki:

```

<html>
<head>
  <title>Sivustoesimerkin otsikko</title>
</head>
<body>
  <h1>Tämä on pääotsikko</h1>
  <h2>Tässä yhtä kokoa pienempi alaotsikko</h2>
</body>
</html>

```

Normaali teksti*Kappaleet*

Kun HTML-dokumenttiin kirjoitetaan tekstiä, ei rivinvaihdolla ole mitään vaikutusta selaimella nähtävään lopputulokseen. Jos tekstiä kirjoitetaan pitkästi ilman minkään elementtien käyttöä, dokumentin rivien pituudet riippuvat lähinnä selaimen ikkunan leveydestä. Kappale jakoon ja rivinvaihtoon voi kuitenkin itse vaikuttaa.

P (kappale)

Kappale aloitetaan omalla `<p>` tagillaan ja lopetetaan `</p>`. Selaimet yleensä jättävät automaattisesti eri kappaleiden väliin tyhjää tilaa.

BR (rivinvaihto)

Jos kappaleen sisällä tahtoo suorittaa rivinvaihdon, se voidaan tehdä `<br />` tagilla. Rivinvaihto elementillä ei ole omaa lopetustagia, vaan se merkataan samalla alkavaksi ja loppuvaksi. Sulkeva `"/>` tulee siis jo aloitustagin sisään, `<br />`.

Esimerkki A:

```

<html>
<head>
  <title>Sivustoesimerkin otsikko</title>
</head>
<body>
  <p>Tässä esittelemme kappale-elementin käyttöä.</p>
  <p>Kuten huomaatte, kappaleiden väliin jää automaattisesti tyhjää,
    mutta vaikka juuri tein teksti dokumentissa rivinvaihdon, sitä ei tule näkyviin.
</p>
</body>
</html>

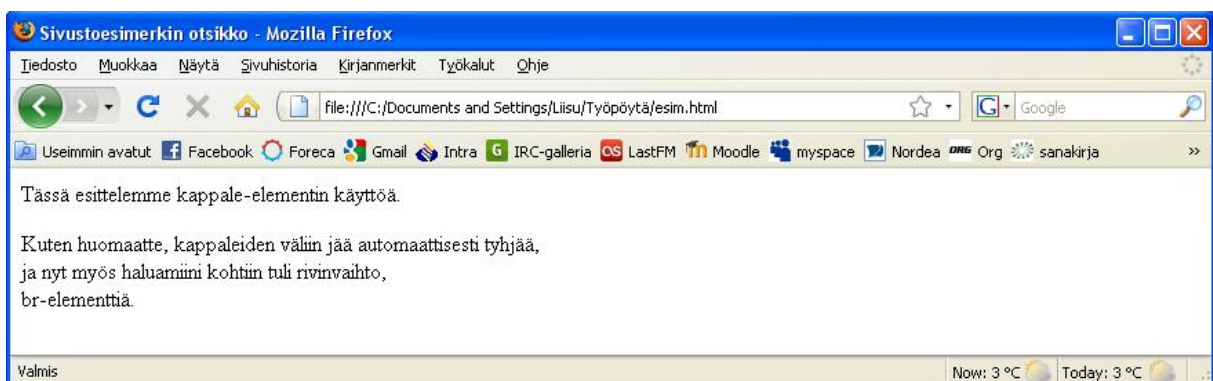
```

Esimerkki B:

```

<html>
<head>
  <title>Sivustoesimerkin otsikko</title>
</head>
<body>
  <p>Tässä esittelemme kappale-elementin käyttöä.</p>
  <p>Kuten huomaatte, kappaleiden väliin jää automaattisesti tyhjää,<br />
    ja nyt myös haluamiini kohtiin tuli rivinvaihto, <br />
    br-elementtiä. </p>
</body>
</html>

```


Tekstin muodon merkkkaus

Tekstin ulkoasua voidaan myös muokata suoraan HTML-dokumentissa muuttamalla elementillä.

Seuraavassa muutama esimerkki:

i (kursivoitu), b (lihavoitu), u (alleviivattu)

```
<i>kursivoitua tekstiä</i>
```

```
<b>lihavoitua tekstiä</b>
```

```
<u>alleviivattua tekstiä</u>
```

Alleviivattua tekstiä, eli <u> -elementtiä ei kuitenkaan suositella käytettäväksi, koska alleviivattu teksti mielletään yleisesti linkiksi

Listat

Tavanomaiset listaukset

Tavanomaisia html-dokumenteissa käytettyjä luettelotyyppisiä ovat *järjestämätön luettelo* ja *numeroitu luettelo* .

Koko luettelo kehystää aina luettelotyyppin määrittelevä tagi, eli <ul> tai <ol>. Näiden sisällä on listan alkioita, jotka merkataan tagilla <li>. Listan alkiot esitetään yleensä sisennettyinä.

UL (järjestämätön lista)

Järjestämätön lista on erittäin käyttökelpoinen ja helppo tehdä.

```
<ul>
  <li>Limsa</li>
  <li>Maito</li>
  <li>Vesi</li>
  <li>Piimä</li>
</ul>
```

Selaimessa lista näyttää seuraavalta:

- Limsa
- Maito
- Vesi
- Piimä

Listan yhteydessä tarvetta <p>- ja </p>- tai
-tageille ei ole.

OL (numeroitu lista)

Teknisesti samankaltainen järjestämättömän listan kanssa, mutta poikkeaa ulkoasultaan ja käyttökohteiltaan.

```
<ol>
  <li>tomaatti</li>
  <li>kurkku</li>
  <li>porkkana</li>
  <li>paprika</li>
  <li>kukkakaali</li>
</ol>
```

Selaimessa lista näyttää seuraavalta:

- 1 Tomaatti
- 2 Kurkku
- 3 Porkkana
- 4 Paprika
- 5 Kukkakaali

1.4 Linkit ja kuvat

Juuri linkit erottavat HTML-dokumentin, sekä muut hypertekstit, muista tekstiladuista. HTML-dokumenttiin voi luoda sekä sisäisiä, että ulkoisia linkkejä.

Dokumentin sisäinen linkki

Ensimmäisenä pitää määrittää dokumentin kohta, johon linkillä tahdotaan viitata.

```
<h2><a name="keitot"></a>Keitot</h2>
```

Yllä olevassa esimerkissä on luotu linkkiviittaus "Keitot"-nimiseen otsikkoon.

Kyseiseen otsikkoon voidaan nyt viitata, eli luoda linkki, jossain muussa kohtaa dokumenttia seuraavasti:

```
<a href="#keitot">Keitot</a>
```

Dokumentin ulkopuoliset linkit

Dokumentin ulkopuolisia linkkejä voi myös olla erilaisia, joten seuraavassa käymme läpi niistä esimerkit.

1) Saman palvelimen sisällä olevaan dokumenttiin viittaaminen:

```
<a href="ruokalista.html">Ruokalista</a>
```

2) Eri palvelimella, eli toisella sivustolla oleva dokumentti:

```
<a href="http://www.tamk.fi/tiedosto.html">
```

3) Voidaan myös viitata toisen dokumentin tiettyyn kohtaan:

```
<a href="ruokalista.html#Keitot">Keitot</a>
```

Voidaan tehdä myös suora linkki sähköpostin lähettämistä varten:

```
<a href="mailto:osoite@tamk.fi">Lähetä sähköpostia</a>
```

Sähköpostilinkin käyttö ei kuitenkaan ole suosiossa, koska erilaiset roskapostiohjelmat käyvät sivuja systemaattisesti läpi sähköpostiosoitteita etsien. Tästä syystä sähköposti osoite kannattaa WWW-sivuilla ilmoittaa esimerkiksi muodossa "osoite[at]tamk.fi". Tätä muotoa roskapostiohjelmat eivät osaa lukea, mutta henkilö joka tahtoo sinulle lähettää sähköpostia, pystyy varmasti muuttamaan [at]:n tilalla @-merkin.

IMG (kuva)

Tekstin lisäksi HTML-dokumentissa voi olla liitettyinä kuvia. Yksinkertaisin tyyli sijoittaa kuvatiedosto dokumenttiin on:

```

```

Jotta saat kuvan lisättyä, sen tulisi olla tallennettuna samassa hakemistossa/kansiossa koneellasi, kuin HTML-dokumentti. Jos sinulle on esimerkiksi oma kansio sivuillesi, johon olet tallentanut dokumenttisi, loogisin vaihtoehto on luoda tämän kansion sisälle toinen kansio, jonka nimeksi tulee "kuvat". Silloin koodiin lisätään tuo "kuvat"-kansio nimi, eli:

```

```

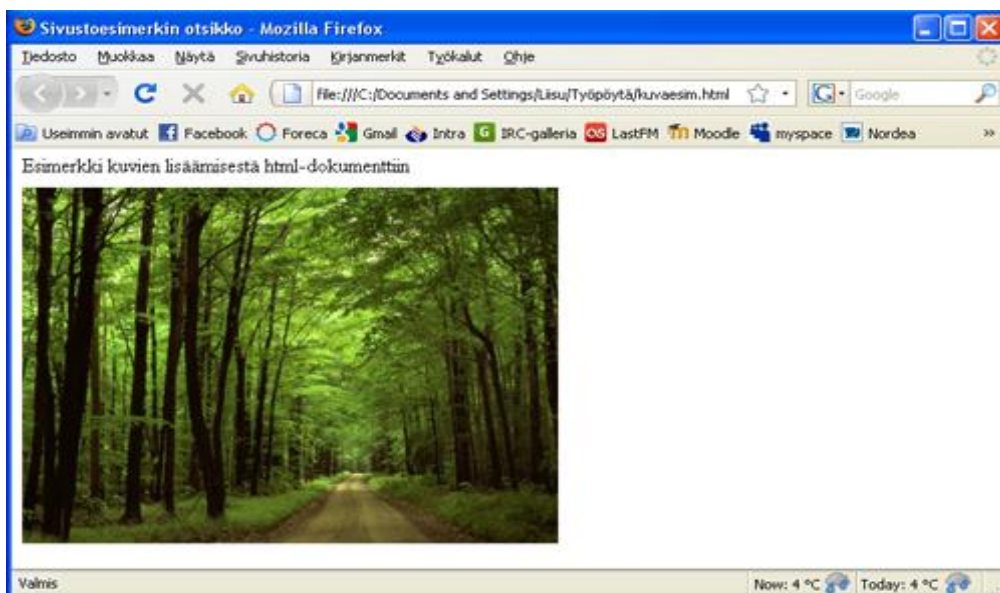
HTML-standardin mukaan kuvalla tulee antaa myös aina alt-määre, eli niin sanottu kuvateksti. Jos kuva jostain syystä ei näy selaimella, alt-attribuutille annettu arvo, tässä tapauksessa "kuva", tulee lukemaan kuvan paikalle.

Esimerkki:

```

<html>
<head>
  <title>Sivustoesimerkin otsikko</title>
</head>
<body>
  <p>Esimerkki kuvien lisäämisestä html-dokumenttiin</p>
  
</body>
</html>

```

1.3 Dokumenttien käyttöönnotto

Kun HTML-dokumentti saadaan valmiiksi ja se halutaan näkyville Internetiin, tulee se sijoittaa (käytettävissä olevalle) WWW-palvelimelle. Palvelimelle dokumentti yleensä sijoitetaan kotihakemiston alihakemistoon **public_html**. Dokumenttien siirtäminen palvelimelle käydään tarkemmin läpi FileZilla -ohjelman opetuksen yhteydessä.

WWW-sivujen ensimmäinen, eli oletussivu nimetään index.html -tiedostoksi, jonka selaimet ymmärtävät tarkoittavan etusivua. Jos sivujen nettiosoite on esimerkiksi www.ravintolavillihanhi.fi, selain osaa hakea palvelimelta automaattisesti index.html tiedoston etusivuksi, ilman että osoitteeseen tarvitsisi kirjoittaa tuon dokumentin nimeä.

2 FileZilla FTP-sovellus

Lyhenne FTP tulee sanoista File Transfer Protocol ja sitä nimensä mukaisesti käytetään tiedostojen siirtoon. Eniten FTP-sovelluksia käytetään WWW-sivujen siirtämiseen palvelimelle, mutta toki palvelimille siirretään tietoa muistakin syistä. Tällä kertaa käsittelemme kuitenkin juuri WWW-sivujen palvelimelle siirtämistä.

Tiedonsiirto FTP-ohjelmalla toimii molempiin suuntiin, eli tiedostoja voi siirtää omalta koneelta palvelimelle (upload), mutta myös ladata palvelimelta omalle koneelle (download). FTP:n tarkoituksena on helpottaa ja tehostaa tiedonsiirtoa.

2.1 Ohjelman asennus

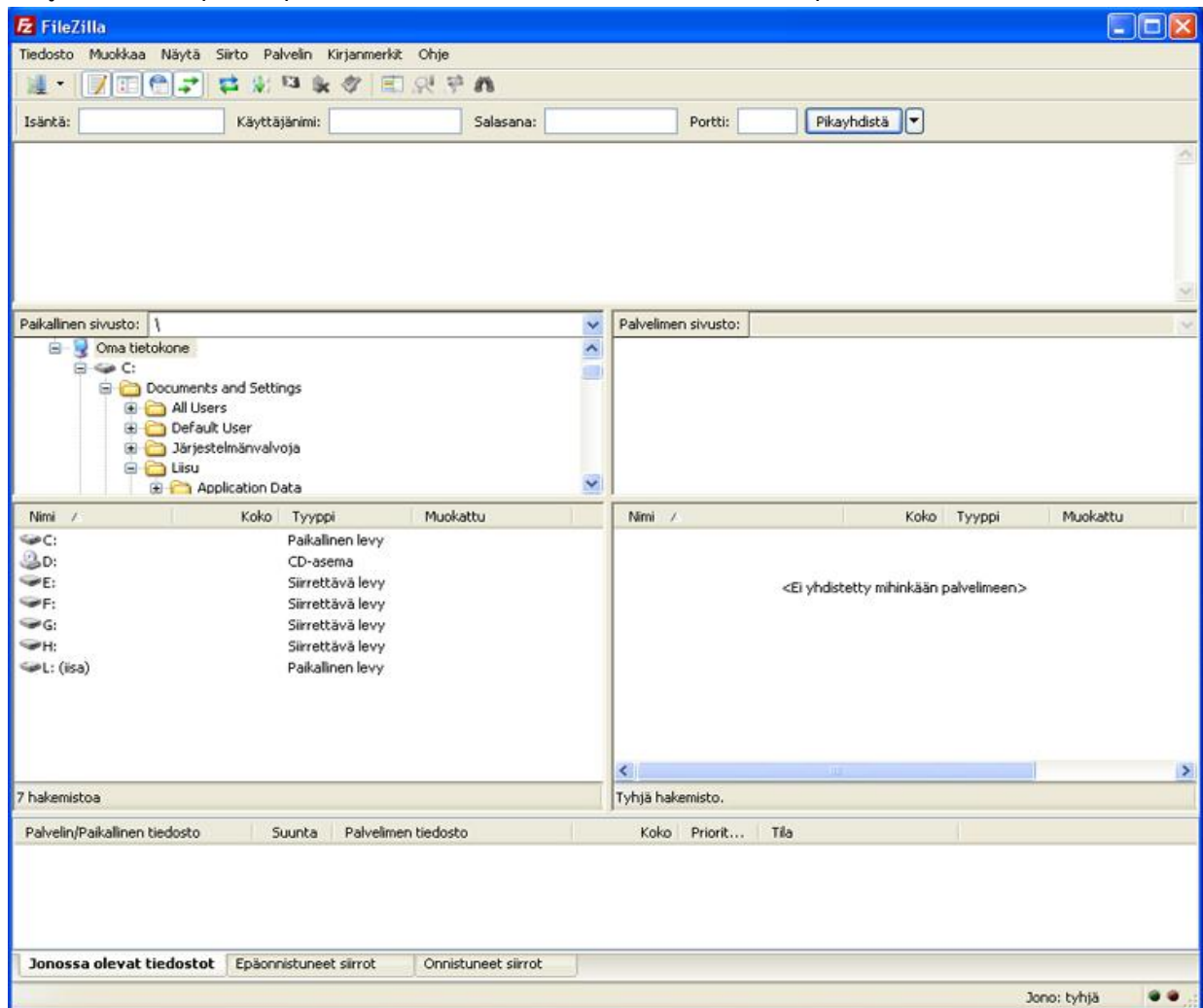
Käytettävä ohjelma on nimeltään FileZilla ja se on ladattavissa osoitteessa <http://filezilla-project.org/>. Windows käyttäjien suositellaan lataavan "[FileZilla 3.3.0.1 win32-setup.exe](#)" -versio. Kyseisessä versiossa on automatisoitu asennusohjelma, joka helpottaa asennusta.

Kun asentaja käynnistetään, ensimmäisenä pyydetään valitsemaan haluttu asennuskieli. FileZilla on mahdollista saada monella eri kielellä ja myös suomi on yksi vaihtoehtoista. Kielen valinnan jälkeen hyväksytään lisenssi ja valitaan halutut ohjelman osat asennukseen, yleensä valmiina olevat valinnat käyvät hyvin peruskäyttäjälle. Seuraavaksi valitaan, minne ohjelma asennetaan. Yleensä ohjelma oletuksen tarjoaa "Program Files" -kansiota, joka useimmissa tapauksissa ei vaadi muutoksia. Vielä on mahdollista valita pikakuvakkeen luominen työpöydälle ja sitten ollaankin valmiita suorittamaan asennus. Ohjelma tekee sen automaattisesti, jonka jälkeen vain suljet asennusikkunan ja käynnistät ohjelman.

2.2 Käynnistys ja yhteyden luominen palvelimelle

Käynnistä FileZilla valitsemalla Käynnistä -> Kaikki Ohjelmat -> FileZilla FTP Client. Ohjelman käynnistyessä eteesi avautuu seuraava näkymä:

2.2.1 Pikayhdistä-toiminto

Alla olevassa kuvassa on FileZillan pikayhdistyspalkki, joka on yksi tapa ottaa yhteys palvelimeen. Isäntä-laatikkoon tulee FTP-palvelimen osoite, esimerkiksi <ftp.ravinoltavillihanhi.fi>, jota seuraa käyttäjätunnus, sekä salasana. Nämä tunnukset saat palvelimen ylläpitäjältä. Kun tunnukset on kirjoitettu omille paikoilleen, voidaan painaa Pikayhdistä -painiketta, jolloin ohjelma ottaa yhteyden palvelimelle. Tässä tapauksessa Portti-laatikkoon ei tarvitse kirjoittaa mitään, koska ohjelma käyttää pikayhdistyksessä oletusporttia 21.

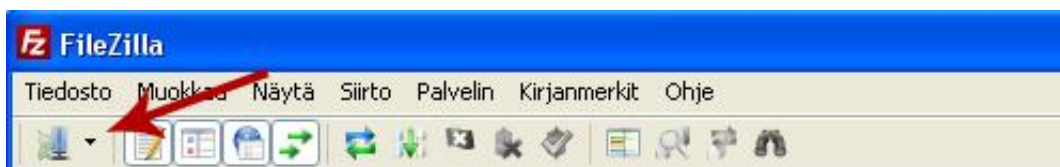
Pikayhdistyspalkin alla olevaan tilaan tulee informaatio ohjelman toimista. Kyseisestä ruudusta käy ilmi, koska yhteys on luotu ja se ilmoittaa myös, mikäli yhteys jostain syystä katkeaa.

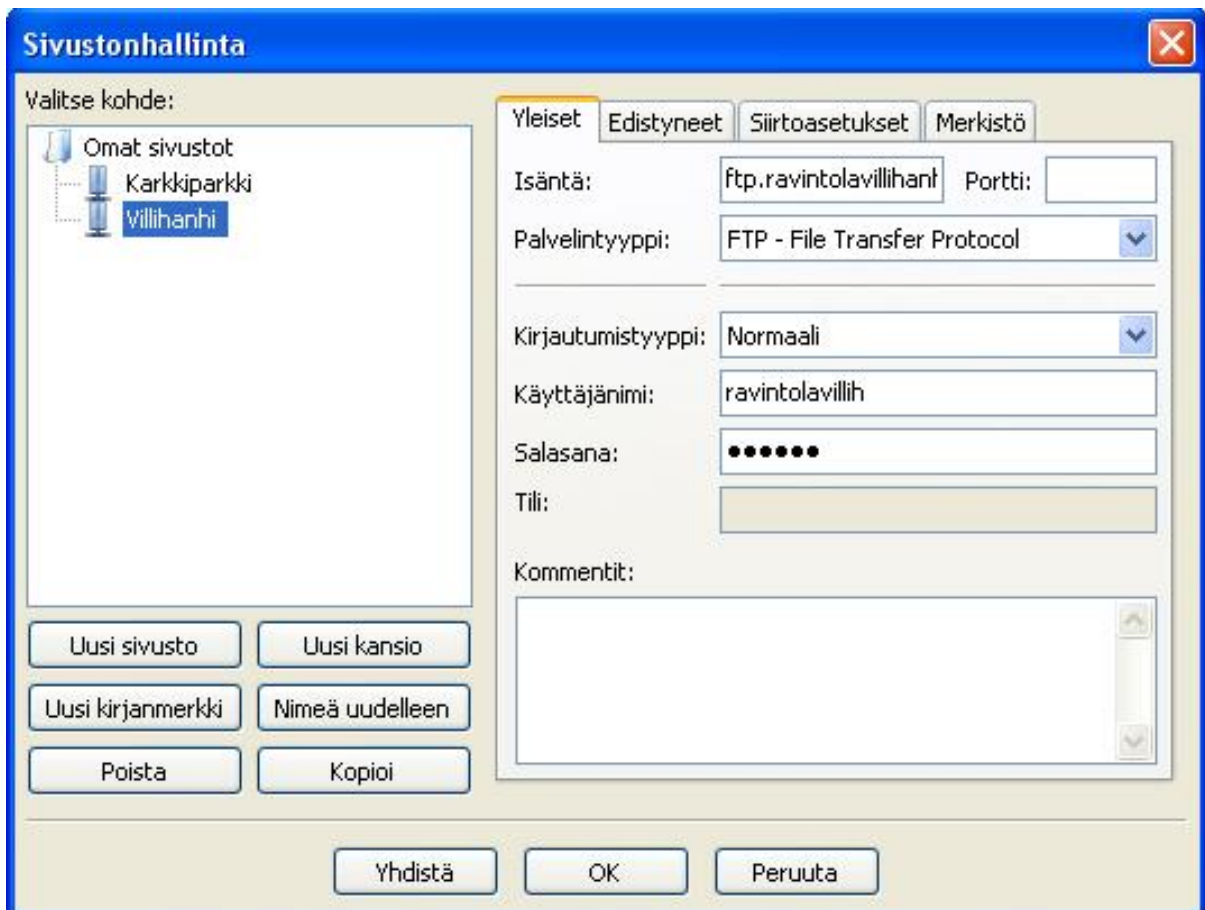
2.2.2 Sivustonhallinta

Toinen tapa muodostaa yhteys palvelimelle on käyttää apuna sivustonhallintaa. Tällä toiminnolla voit myös luoda ja tallentaa sivustoja, joita usein käytät.

Avaa Sivustonhallinta klikkaamalla sen kuvaketta yläpalkissa. (Punaisen nuolen osoittama kuvake.)

Sivustonhallinta-ikkuna aukeaa ja nyt voit luoda uuden yhteyden.

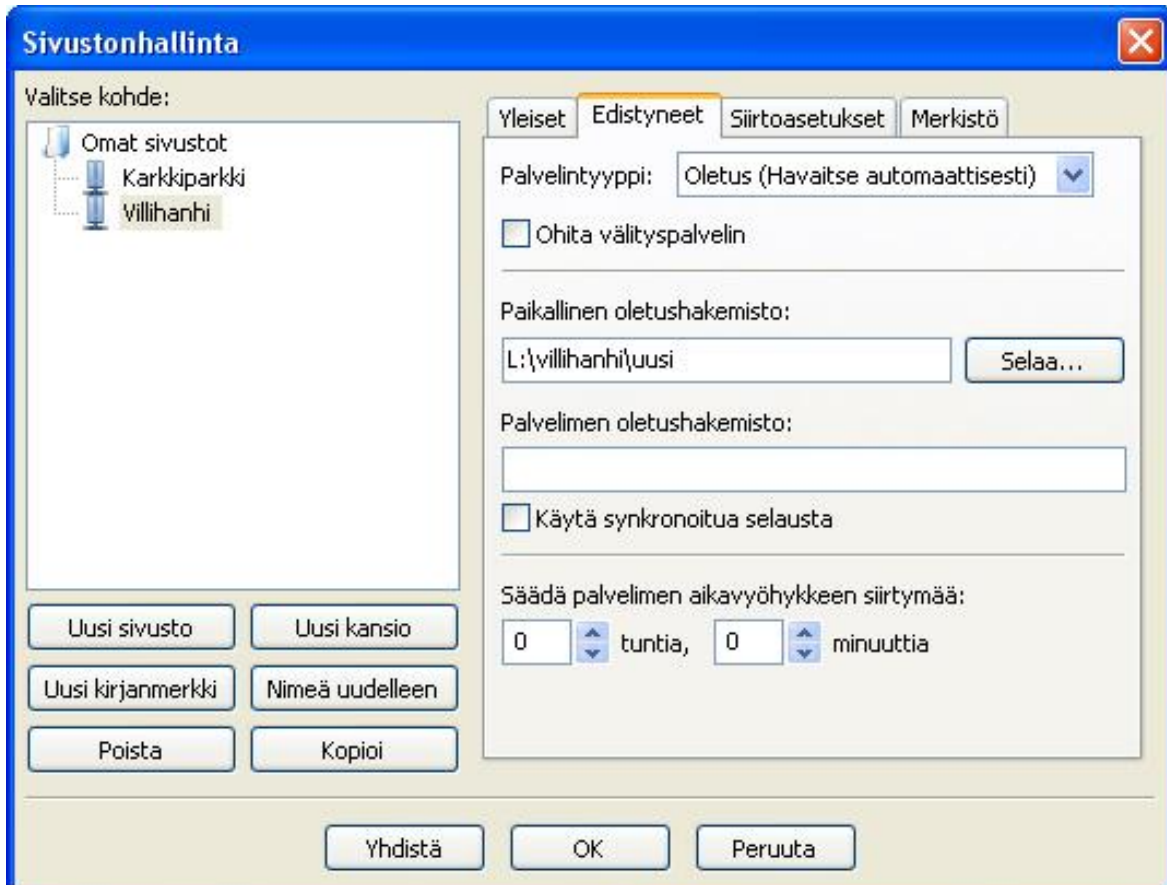
Klikkaa kohtaa 'Uusi sivusto' ja tyhjä ikkuna aukeaa. Vasemmalle ilmestyy merkki uudelle sivustolle (esimerkki kuvassa vasemmalla on jo ennestään kaksi sivustoa). Klikkaamalla 'Nimeä uudelleen', pääset antamaan sivustolle haluamasi nimen. Seuraavaksi siirytään ikkunan oikealle puolelle, jonne laitetaan palvelimen tiedot.

- 'Isäntä' laatikkoon kirjoitetaan FTP-palvelimen osoite, tässä tapauksessa <ftp.ravintolavillihanhi.fi>.
- Portille annetaan arvoksi 21, joka on FTP:n oletusportti.
- Palvelintyypiksi valitaan FTP.
- Kirjautumistyyppiä valitaan normaali, ellei sitten käytä esimerkiksi yhteiskäytössä olevaa tietokonetta, jolloin et halua tallentaa salasanaa. Tässä tapauksessa valitse kirjautumistyyppiä 'Kysy salasanaa'.
- Käyttäjänimen ja salasanan olet saanut palvelun tarjoajalta ftp-osoitteen yhteydessä.

Nyt voit klikata 'Yhdistä'-painiketta ja ohjelma ryhtyy luomaan yhteyttä palvelimelle. Samalla sivusto tallentuu Sivustonhallintaan ensi kertaa varten.

Sivustonhallinnan edistyneet asetukset

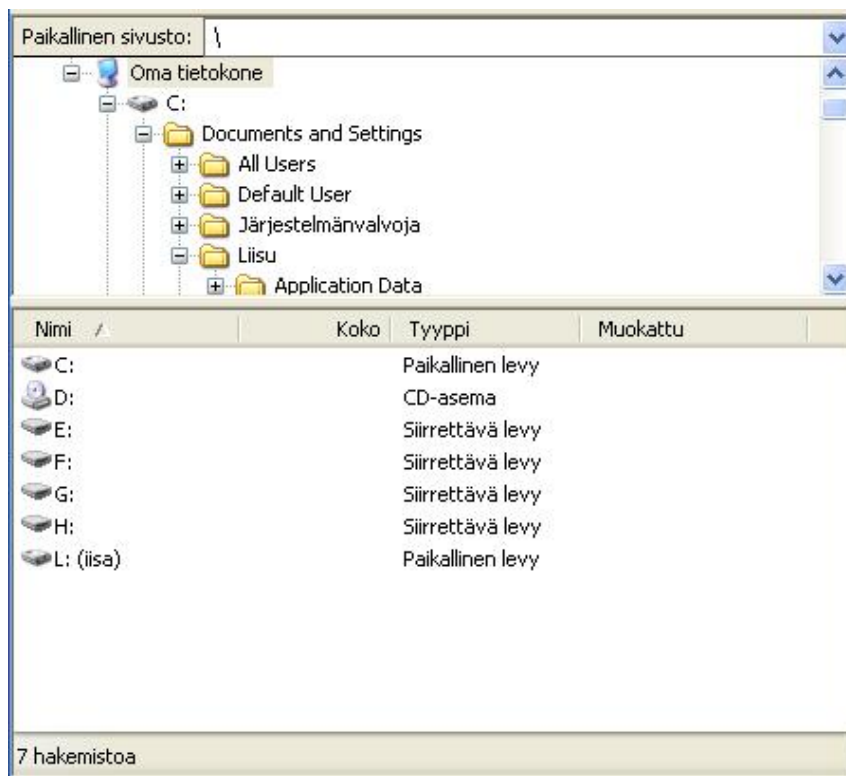
Sivustonhallinnan edistyneisiin asetuksiin pääset klikkaamalla 'Edistyneet' välilehteä.

1. Palvelintyyppiä jätetään 'Oletus (Havaitse automaattisesti)' ja 'ohita välityspalvelin' laatikko jätetään tyhjäksi.
2. Paikallinen oletushakemisto kohdassa pystyt määrittelemään oman aloituskansionsa jokaiselle palvelimelle. Otettaessa siis yhteyttä palvelimeen X, ohjelma osaa tehdä hakemistolistauksen oman koneesi puolelta juuri siitä kansioista, mistä olet merkinnyt. Klikkaa 'Selaa' nappia ja valitse omalta koneeltasi hakemisto, joka sisältää tahtomasi tiedostot.
3. Palvelimen oletushakemiston voit jättää tyhjäksi, tai voit katsoa palvelimeltasi kansion nimen ja kirjoittaa sen tähän.
4. 'Käytä synkronoitua selausta' laatikko jätetään tyhjäksi.
5. Myöskään palvelimen aikavyöhykkeen siirtymälle ei ole tarvetta tehdä muutoksia.

2.3 Navigointi

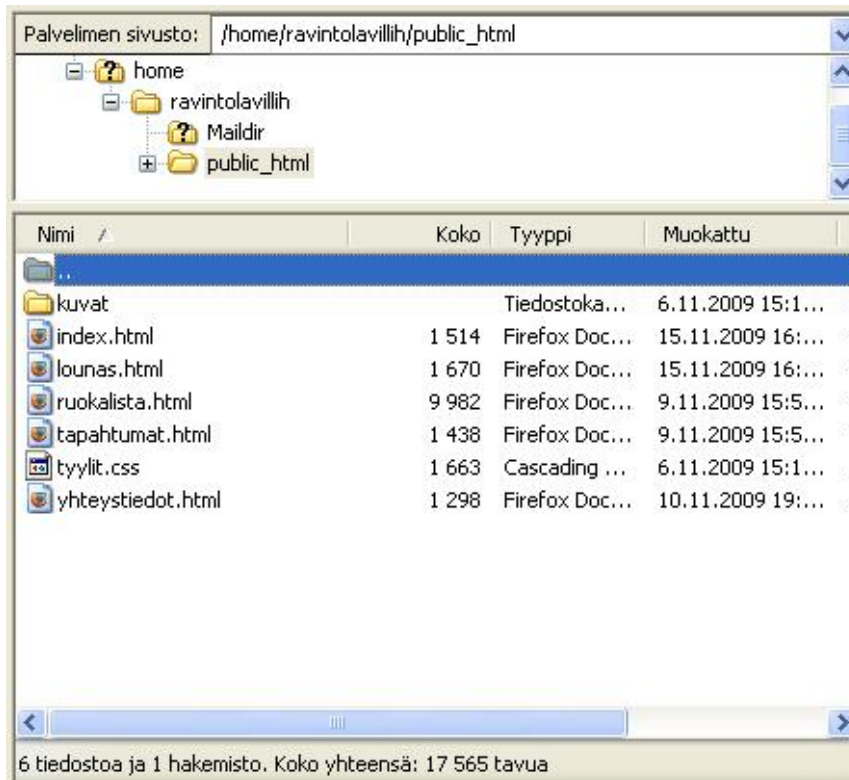
2.3.1 Omalla koneella

FileZillan pääikkunan vasenpuoli sisältää oman tietokoneesi tiedostot. Ensimmäisenä kannattaakin etsiä oikea kansio ja tiedostot jotka haluaa siirtää palvelimelle.

Eri kansioita selaillessa takaisinpäin pääsee klikkaamalla ylimpänä listassa näkyvää kansiota, jonka vieressä on kaksi pistettä.

2.3.2 Palvelimella

Kun yhteys palvelimelle on luotu, avautuu pääikkunan oikealle puolelle palvelimen hakemisto, eli kansiot ja tiedostot.

Ylimpää kohdasta '*Palvelimen sivusto*' näet koko ajan, minkä kansion sisällä olet. Sen alla näet kansio-hakemiston, jossa voit suoraan liikkua kansiosta toiseen. Alimmaisena näkyy sen hetkisen kansion sisältämät tiedostot. Myös tällä puolella kansioissa taaksepäin pääsee palaamaan `..`-merkattua kansiota klikkaamalla.

2.4 Tiedostojen siirto

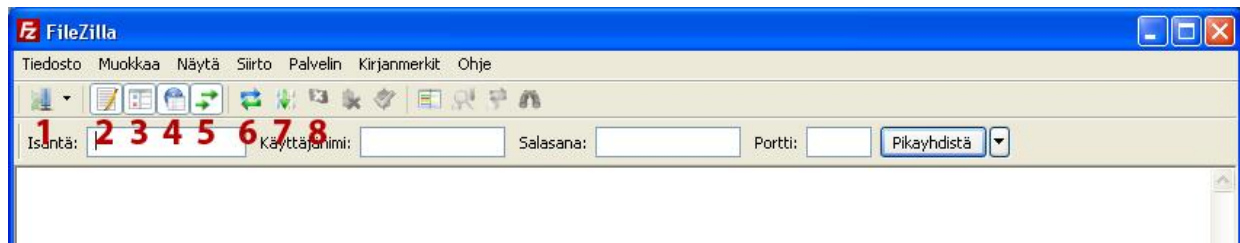
Tiedostoja voi siirtää sekä omalta koneelta palvelimelle (upload), että ladata palvelimelta omalle koneelle (download). Molemmat toiminnot voidaan suorittaa yksinkertaisesti tuplaklikkaamalla tiedostoa, joka halutaan siirtää. Tuplaklikkauksen jälkeen tiedosto menee "siirto jonoon", joka on seurattavissa pääikkunan alimmaisessa laatikossa. Tiedoston siirto alkaa automaattisesti. Alimmaisessa siirto-laatikossa voi myös seurata siirron edistymistä. Kun siirto on valmis, tiedosto häviää '*Jonossa olevat tiedostot*' kohdasta ja siirtyy *onnistuneisiin siirto-*

hin. Jos siirto jostain syystä epäonnistuu, tiedosto näkyy epäonnistuneissa siirroissa.

Tiedostoja on mahdollista siirtää myös vedä ja pudota -toiminnon avulla, joka kirjaimellisesti tarkoittaa sitä, että siirrettävään tiedostoon tartutaan hiirellä, pidetään kiinni ja siirretään toiselle puolelle, ja irrotetaan. Jos tahdot siirtää kokonaisen kansion tai useita tiedostoja, valitse ne ja klikkaa hiiren oikealla. Hiiren oikealla klikattaessa ilmestyy valikko, josta voit valita kohdan 'Lataa palvelimelle'.

Tiedostoja voidaan laittaa myös tarkoituksellisesti jonoon, jolloin ne siirretään myöhemmin, valitsemalla ne ja hiiren oikealla klikkaamalla 'Lisää tiedostot jonoon'.

2.5 Työkalupalkin symbolit

1. Avaa sivustonhallinta
2. Sanomaloki
3. Paikallinen hakemistopuu
4. Palvelimen hakemistopuu
5. Siirtojono
6. Päivitä tiedosto- ja kansiolistaukset
7. Käsittele siirtojono
8. Peruuta toiminto

2.6 Näppäimistö oikopolut

Muutamia näppäriä näppäimistö komentoja:

F5 – Päivittää sekä oman koneen, että palvelimen puolen tiedosto- ja kansionäkymät.

Ctrl+C – Pysäyttää sen hetkisen tapahtuman

Ctrl+D – Katkaisee yhteyden palvelimeen

Ctrl+Q – Lopettaa ohjelman

Ctrl+R – Yhdistää uudelleen palvelimelle

Ctrl+S – Avaa sivustonhallinnan

2.7 FileZilla FAQ

1. "En saa listattua minkään palvelimen hakemistojen sisältöä"

"En pysty siirtämään mitään tiedostoja"

"En saa yhteyttä palvelimelle"

Todennäköisesti kyse on väärästä konfiguraatiosta, josta saat lisätietoa seuraavan linkin kautta: [Network Configuration](#) -opas.

2. "Miksi FileZilla ei käynnisty?"

Näin voi käydä, jos esimerkiksi FileZillan asennus tai asetukset vioittuvat.

Ensimmäiseksi kannattaa yrittää asentaa ohjelma uudestaan. Jos uudelleen asennus ei kuitenkaan auta, poista ensin koko FileZilla hakemisto ja yritä sitten taas uudestaan asennusta.

3. "FileZilla ei näytä tai siirrä tiedostoja, joissa on skandinaavisia kirjaimia"

Löydät asiasta tietoa seuraavan linkin kautta: [Character Set](#).

Lisää apua löydät seuraavista osoitteista:

<http://filezilla-project.org/support.php?type=client&mode=help&version=3.3.0.1>

<http://wiki.filezilla-project.org/FAQ>

Liite 2: Toimeksiantajan arviointi

Arviointi opinnäytetyöstä

Katri Lehto <ravintolavillihanhi@hotmail.com>
Vast. ott.: liisa.lindstrom@gmail.com

1. joulukuuta 2009 17.19

Opinnäytetyö oli kokonaisuudessaan erittäin onnistunut ja olen todella tyytyväinen uudistettuihin sivuihin sekä lounaslistaan.

Lounaslistan merkitys ravintolallemme on erittäin tärkeä, koska ravintolamme lounasasiakkaat koostuvat hyvin pitkälti yritysasiakkaista ja monella Lempäälän yrityksellä on jatkuva lounassopimus ravintolamme kanssa. On erittäin tärkeää että asiakkaat voivat päivittäin käydä katsomassa lounaslistamme, koska yritykset tuovat myös omia asiakkaitaan ja vieraitaan meille syömään ja helpottaa kun tietää etukäteen, mitä asiakkailleen tarjoaa.

Lounasasiakkaat ovat lisääntyneet huomattavasti uuden ruokalistan ja päivitettyjen www-sivujen myötä, ja olemme saaneet heiltä pelkästään positiivista palautetta uudistetuista sivuistamme.

Koulutus ja sivuihin perehdyttäminen onnistui mielestäni loistavasti ja apua on ollut saatavissa jos olemme ongelmatilanteisiin kaikesta huolimatta joutuneet.

Käyttöopas on todella selkeä ja helppolukuinen, kaikkeen löytyy selitys ja ohjeet käyttöoppaasta.

Jos ja kun tulevaisuudessa, haluan/tarvitsen vastaavia palveluita, käänny varmasti Liisa Lindströmin puoleen.